

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรกช ว่องวิศว์. **ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับนวัตกรรมกิจการฟาส์ฟูดของชาวกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

กัลยา หวังวิศิษฐ์. **การศึกษาพฤติกรรมการรับข่าวสาร การยอมรับวิธีการทำนาหว่านน้ำตามแผนใหม่ของเกษตรกร จังหวัดสุพรรณบุรี.** วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. **ชนกลุ่มน้อยในไทยกับความมั่นคงของชาติ.** กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2526.

คณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษในสำนักนายกรัฐมนตรี วิ่งป่ารูสสกวัน. **การสำรวจความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของประชากรชาวเขาในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : รพ.รามินทร์ ช.ศาลเจ้าเจ็ด, 2509.

คณะกรรมการการสำรวจข้อมูลพื้นฐานคุณภาพชีวิตแม่และเด็กชาวเขาลุ่มน้ำแม่จัน-แม่สลอง. **รายงานการสำรวจข้อมูลพื้นฐานคุณภาพชีวิตแม่และเด็กชาวเขาลุ่มน้ำแม่จัน-แม่สลอง.** เชียงราย : รุ่งโรจน์การพิมพ์, 2538.

โครงการพัฒนาอดอยตุง. **รายงานผลการดำเนินการโครงการ.** มปท, 2539.

ชมรมพัฒนาสังคม. **เอกสารวิชาการชุดทฤษฎีสังคม.** คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2534.

ชลดา ทองสุกนอก. **การเปิดรับสื่อ ความรู้ ทักษะคติ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พลังงานของเจ้าของอาคารและโรงงานควบคุม.** วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

เดือนใจ ดีเทศน์. **แม่จัน สายน้ำที่ผันเปลี่ยน.** กรุงเทพฯ : พลพันธ์การพิมพ์, 2528.

ถนอมนุช พิทักษ์โกศล.ปัจจัยทางสังคม พฤติกรรมการเปิดรับสื่อกับความรู้อและทัศนคติที่มีต่อการป้องกันการใช้ยาบ้า ของผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรม ใน จ.นนทบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์พัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2523.

ทัศนีย์ แก้วสว่าง. การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความทันสมัยทางการเกษตร. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิตสาขาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2519.

ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงราย ปี 2537 โดยศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จ.เชียงราย,2537

ธนવી บุญลือ. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาชาวเขา กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์,2530.

นรินทร์ ประสพเนตร พันตรี.ทัศนคติการรับฟังวิทยุกระจายเสียงของชาวเขา(ศึกษาเฉพาะ กรณีสถานีวิทยุกระจายเสียง 914 กรป.กลาง เชียงราย). สถาบันวิชาการทหารเรือ ชั้นสูง โรงเรียนเสนาธิการทหารเรือ.2536.

บำรุง สุขพรรณ.พฤติกรรมการรับฟังข่าวสารวิทยุกระจายเสียงและผลที่มีต่อการพัฒนา ชนบท:ศึกษาเฉพาะกรณีวิทยุกระจายเสียงกองอำนวยการรักษาความปลอดภัย แห่งชาติ จังหวัดเชียงราย.สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2523.

บุญธรรม คำพอ. ความแตกต่างระหว่างผู้ยอมรับกับผู้ไม่ยอมรับวิทยาการเกษตรแผนใหม่ ศึกษากรณีเฉพาะในเขตโครงการมูลนิธิบูรณะชนบท.วิทยานิพนธ์ปริญญา มหา บัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,2520.

ประมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์ กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์,2540.

ปริยานุช ปัญจวงศ์.การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนา คุณภาพชีวิตและสังคมของชาวบ้านในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอง จ.นราธิวาส. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์พัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2523.

พอลและอีเลน ลูวิส. หกเผ่าชาวดอย. เชียงใหม่ : หัตถกรรมชาวเขา,2528.

พรพิมล วรดิลก. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการปลูกกาแฟ
ของเกษตรกร กิ่งอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขา
นิเทศศาสตร์พัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2520.

ยุพดี ชัยภักดี. การศึกษาบทบาทของสื่อที่มีต่อการยอมรับฝ่ายพันธุ์ใหม่ของนิคมสร้าง
ตนเองลำตะคอง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์
พัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2523.

ลดาวลัย พอใจ. การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชากรในเขต อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย,2536.

วิเชียร เกตุสิงห์.คู่มือวิจัยเชิงปฏิบัติการ.พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพฯ :ไทยวัฒนาพานิช,2537

ศิริ ทิวะพันธุ์ พลโท. การปฏิบัติตามนโยบายชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในพื้นที่กองทัพภาค
ที่ 3 ที่มีต่อความมั่นคงของชาติ. (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร,
ประจำปีการศึกษา พ.ศ.2530-2531).

สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.รอยร้าวใน
สังคมไทย ? บูรณาการกับปัญหาความมั่นคงของชาติ. กรุงเทพฯ : อักษรสยามการ
พิมพ์,2531.

สนิท สมัครการ.การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. โครงการส่งเสริม
เอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,2535.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,2523.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ :เจ้าพระยาการพิมพ์,2535.

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ.ชาวเขาเผ่าอีโก้. กรุงเทพฯ :
กรมแผนที่ทหาร,2518.

สุวรรณ บัวทวน. **ทัศนคติการยอมรับของใหม่และลักษณะการยอมรับของชาวนาในจังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2514.

เสถียร เขยประทับ. **การสื่อสารนวรรณกรรม**. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2525.

สุวิทย์ สุทธานุกุล.**คำบรรยายเรื่องนโยบายความมั่นคงของชาติต่อชาวเขา,บรรยายในการสัมมนาผู้บริหารระดับสูงเกี่ยวกับ การจัดการศึกษาชาวเขาเพื่อความมั่นคงของชาติของกระทรวงศึกษาธิการ ในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3,13 สิงหาคม 2529.**

หัสชัย พร้าโมต. **การศึกษาการยอมรับการปลูกพืชในฤดูแล้งของเกษตรกร หมู่ 3 ตำบลกระสัง อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2519.

อมรา พงศาพิชญ์. **รอยร้าวในสังคมไทย ? บุรณาการกับปัญหาความมั่นคงของชาติ** .กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์,2531.

อนุสาร อสท ฉบับเดือนพฤศจิกายน 2540.หน้า 75-82.

ภาษาอังกฤษ

Balcomb, John, "Communication for Development : From Propaganda to Dialogue. **“Educational Broadcasting International (March 1975), in Communication Policy and Planning for Development** : A Selected Annotated Bibliography.

Bettinghaus, Erwin P., **Persuasive Communication**, New York:Holt, Rineheart and Wiston,Inc.,1968.

Goldsen, Rose K., and Ralis Max., **Factors Related to Acceptance of innovation in Bang Chan Thailand**. New York : Cornell University Press,1957.

Katez, E. and Lazarnfed, P.E., Personal Influence : **The Part Played by People in the Flow of Mass Communications**. New York :The Free Press ,1955.

- Klapper, Joseph T., **The Effect in Mass Communication**. New York : The Free Press, 1960.
- McDale, Catherine, **A Report on Social-Culture Condition in the Yong Study Area of Roi-Et in Northeast Thailand, Bangkok** : US Cooperation Mission to Thailand, 1968.
- Raghubar Singh, **Adoption of Nitrogenous Fertilizers as Related to Selected Factors and use of Information Source in Adoption Process**. Unpublished Ph.D. Thesis, Ithaca, New York : Cornell University, 1967.
- Rogers, E.M., **Diffusion of Innovations**, New York : The Free Press, 1983.
- Rogers, E.M. and Svenning, L., **Modernization Among Peasants : The Impact of Communication**, New York : Holt, Rinehart and Winston, 1969.
- Rogers, E.M. and Shoemaker, F.F., **Communication of Innovation : A Cross-Culture Approach**, New York : The Free Press, 1973.
- Schramm, W., **Studies of Innovation and Communication to the Public, Stanford University Institute for Communication Research**, California, 1962.
- Shingi, P.M., "Agriculture Information and its Management" **Agcommunication, 1973. In communication Policy and Planning for Development** : A Select Annotated Bibliography, ed. Syed A Rahim : Honolulu, Hawaii : East-West Center, 1976.
- Von, Friedrich W., Fleckenstein, **Adoption of Agricultural Innovation in Northeastern Thai Village**. : Doctoral dissertation, University of Hawaii, 1971.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. ศาสนา

- พุทธ คริสต์
 อื่นๆ (ระบุ)

3. อายุ

- 20-25 ปี 36-40 ปี
 26-30 ปี 41-45 ปี
 31-35 ปี มากกว่า 45 ปี

4. สถานภาพในครอบครัว

- หัวหน้าครอบครัว บุตรสาว
 ภรรยา ญาติพี่น้อง
 บุตรชาย อื่นๆ (ระบุ) .....

5. ความต้องการจะมีบุตร

- ไม่ต้องการเลย 1-2 คน
 3-4 คน 5-6 คน
 มากกว่า 6 คน

5. การศึกษา

- ไม่เคยเรียน ปวส./อนุปริญญา
 ประถมศึกษา ปริญญาตรี
 มัธยมศึกษา 1-3 อื่นๆ (ระบุ) .....

ม.4-6 / ปวช.

6. อาชีพ

☐ ทำนา	☐ ค้าขาย
☐ ทำสวน/ไร่	☐ อื่นๆ (ระบุ) .....
☐ เลี้ยงสัตว์	

7. รายได้ของครอบครัวต่อเดือน

☐ ต่ำกว่า 1,000 บาท	☐ 3,001-4,000 บาท
☐ 1,001-2,000 บาท	☐ 4,001-5,000 บาท
☐ 2,001-3,000 บาท	☐ มากกว่า 5,000 บาท

8. ในครอบครัวของท่านมีสิ่งต่อไปนี้หรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ โทรทัศน์	☐ รถจักรยานยนต์
☐ วิทยุ	☐ รถยนต์
☐ เครื่องใช้ไฟฟ้าอื่นๆ(ระบุ).....	

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร**สื่อมวลชน****-วิทยุกระจายเสียง**

1. ตามปกติท่านฟังวิทยุหรือไม่

☐ ฟัง	☐ ไม่ฟัง

ถ้า ไม่ ฟัง ข้ามไปตอบเรื่องโทรทัศน์

2. ถ้าฟัง บ่อยแค่ไหน

☐ ฟังทุกวัน	☐ 3-4 ครั้ง/สัปดาห์
☐ 5-6 ครั้ง/สัปดาห์	☐ นานกว่านั้น

3. ท่านฟังวิทยุเฉลี่ยต่อวันนานแค่ไหน

☐ น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	☐ ประมาณ 3 ชั่วโมง
☐ ประมาณ 1 ชั่วโมง	☐ มากกว่า 3 ชั่วโมง
☐ ประมาณ 2 ชั่วโมง	

4. ประเภทของรายการที่ชอบฟังมากที่สุด(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ รายการข่าว	☐ รายการวิเคราะห์ข่าว
☐ รายการบันเทิง เช่น เพลง ละครจอ	☐ รายการความรู้
☐ รายการละครวิทยุ	☐ รายการเกี่ยวกับกีฬา
☐ อื่นๆ(ระบุ).....	

5.สถานีวิทยูที่ฟังเป็นประจำ(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ สถานีวิทยุ 914 กรป.กลาง	☐ สถานีวิทยุ รต.เชียงราย
☐ สถานีวิทยุ สวท.เชียงราย	☐ สถานีวิทยุ บขภ.เชียงราย
☐ สถานีวิทยุ ทอ.015 เชียงราย	☐ สถานีวิทยุ อสมท.เชียงราย
☐ อื่นๆ (ระบุ).....	

6.ช่วงเวลาที่ยัง

☐ ช่วงเช้า(04.00-06.00 น.)	☐ ช่วงสาย(06.00-09.00 น.)
☐ ช่วงกลางวัน(09.00-12.00 น.)	☐ ช่วงบ่าย(12.00-15.00 น.)
☐ ช่วงเย็น(15.00-18.00 น.)	☐ ช่วงค่ำ (18.00-21.00 น.)
☐ ช่วงดึก(หลัง 21.00 น.เป็นต้นไป)	

-โทรทัศน์

1. ตามปกติท่านดูโทรทัศน์หรือไม่

- ดู ไม่ดู

ถ้าไม่ดู ข้ามไปตอบเรื่องหนังสือพิมพ์

2. ถ้าดู บ่อยแค่ไหน

☐ ดูทุกวัน	☐ 3-4 ครั้ง/สัปดาห์
☐ 5-6 ครั้ง/สัปดาห์	☐ นานกว่านั้น

3. ท่านดูทีวีเฉลี่ยต่อวันนานประมาณเท่าใด

☐ น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	☐ ประมาณ 3 ชั่วโมง
☐ ประมาณ 1 ชั่วโมง	☐ มากกว่า 3 ชั่วโมง
☐ ประมาณ 2 ชั่วโมง	

4. ประเภทของรายการที่ชอบดู(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ รายการข่าว	☐ รายการวิเคราะห์ข่าว
☐ รายการความรู้	☐ รายการกีฬา
☐ รายการบันเทิง เช่น ละคร	☐ อื่นๆ(ระบุ).....
ภาพยนตร์ ดนตรี เกมโชว์	

5. สถานีโทรทัศน์ที่ดูเป็นประจำ

☐ สถานีโทรทัศน์ช่อง 3	☐ สถานีโทรทัศน์ช่อง 5
☐ สถานีโทรทัศน์ช่อง 7	☐ สถานีโทรทัศน์ช่อง 9
☐ สถานีโทรทัศน์ช่อง 11(ลำปาง)	☐ ไอทีวี

6. ช่วงเวลาที่ดู

☐ ช่วงเช้า(04.00-06.00 น.)	☐ ช่วงสาย(06.00-09.00 น.)
☐ ช่วงกลางวัน(09.00-12.00 น.)	☐ ช่วงบ่าย(12.00-15.00 น.)
☐ ช่วงเย็น(15.00-18.00 น.)	☐ ช่วงค่ำ (18.00-22.00 น.)
☐ ช่วงดึก(หลัง 22.00 น.เป็นต้นไป)	

-หนังสือพิมพ์

1. ท่านเคยอ่านหนังสือพิมพ์หรือไม่

- เคย   ไม่เคย

ถ้า ไม่ เคยข้ามไปนิตยสาร

2. ถ้าเคย บ่อยแค่ไหน

☐ อ่านทุกวัน	☐ 3-4 ครั้ง/สัปดาห์
☐ 5-6 ครั้ง/สัปดาห์	☐ นานกว่านั้น

3. ท่านอ่านหนังสือพิมพ์โดยเฉลี่ยแต่ละครั้งใช้เวลานานเท่าไร

☐ น้อยกว่า 10 นาที	☐ ประมาณ 30 นาที
☐ ประมาณ 10 นาที	☐ มากกว่า 30 นาที
☐ ประมาณ 20 นาที	

4. เรื่องที่อ่านจากหนังสือพิมพ์(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ข่าวอาชญากรรม	☐ สารคดี ความรู้ เช่น
☐ ข่าวสังคม	เกษตร ท้องเที่ยว
☐ ข่าวบันเทิง ดารา	☐ ข่าวการเมือง
☐ ข่าวกีฬา	☐ อื่นๆ(ระบุ).....

5. หนังสือพิมพ์ที่อ่านบ่อยๆ(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ไทยรัฐ	☐ เดลินิวส์
☐ ข่าวสด	☐ มติชน
☐ สยามรัฐ	☐ อื่นๆ(ระบุ).....

6. ช่วงเวลาที่อ่าน

☐ ช่วงเช้า(04.00-06.00 น.)	☐ ช่วงสาย(06.00-09.00 น.)
☐ ช่วงกลางวัน(09.00-12.00 น.)	☐ ช่วงบ่าย(12.00-15.00 น.)
☐ ช่วงเย็น(15.00-18.00 น.)	☐ ช่วงค่ำ (18.00-22.00 น.)
☐ ช่วงดึก(หลัง 22.00 น.เป็นต้นไป)	

-นิตยสาร

1. ท่านเคยอ่านนิตยสารหรือไม่

- เคย   ไม่เคย

ถ้า ไม่เคย ชำมไปสื่อบุคคล

2.ถ้าเคย บ่อยแค่ไหน

- อ่านทุกสัปดาห์   3สัปดาห์/ครั้ง
 2 สัปดาห์/ครั้ง   นานกว่านั้น

3. ท่านอ่านนิตยสาร โดยเฉลี่ยแต่ละครั้งใช้เวลานานเท่าไร

- น้อยกว่า 10 นาที   ประมาณ 30 นาที
 ประมาณ 10 นาที   มากกว่า 30 นาที
 ประมาณ 20 นาที

4.เรื่องที่ชอบอ่านจากนิตยสาร(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- เรื่องเกี่ยวกับสาระบันเทิง   เรื่องเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย
 เรื่องเกี่ยวกับการเกษตร   เรื่องเกี่ยวกับกีฬา
 เรื่องเกี่ยวกับชีวิตรักและกามารมณ์   อื่นๆ(ระบุ).....
 เรื่องเกี่ยวกับสังคมทั่วไป เช่น
    การท่องเที่ยว   สิ่งลึกลับ

5.นิตยสารที่ชอบอ่าน(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ดาราภาพยนตร์   สกุลไทย
 คู่สร้างคู่สม   ชวัญเรือน
 ทิวทัศน์   อื่นๆ.....

6.ช่วงเวลา que อ่าน

- ช่วงเช้า(04.00-06.00 น.)   ช่วงสาย(06.00-09.00 น.)
 ช่วงกลางวัน(09.00-12.00 น.)   ช่วงบ่าย(12.00-15.00 น.)
 ช่วงเย็น(15.00-18.00 น.)   ช่วงค่ำ (18.00-22.00 น.)
 ช่วงดึก(หลัง 22.00 น.เป็นต้นไป)

สื่อบุคคล

1. ท่านเคยสนทนากับบุคคลต่อไปนี้บ่อยครั้งแค่ไหน

บุคคล	มากกว่า 2-3 ครั้ง/ เดือน	2-3 ครั้ง/ เดือน	1 ครั้ง/ เดือน	นานกว่า นั้น	ไม่เคยเลย
- เจ้าหน้าที่มูลนิธิ - เพื่อนบ้าน - ครู - บาทหลวง/พระสงฆ์ - หัวหน้าหมู่บ้าน - เจ้าหน้าที่ราชการ					

2. ระยะเวลาในการสนทนาแต่ละครั้ง(ตอบเฉพาะผู้ที่เคยสนทนา)

บุคคล	มากกว่า 1 ชั่วโมง/ครั้ง	46 นาที- 1 ชั่วโมง	31-45 นาที	1-30 นาที	น้อยกว่า 15 นาที
- เจ้าหน้าที่มูลนิธิ - ครู - เพื่อนบ้าน - บาทหลวง/พระสงฆ์ - หัวหน้าหมู่บ้าน - เจ้าหน้าที่ราชการ					

ตอนที่ 3 การติดต่อกับสังคมภายนอก

1. ท่านเคยเดินทางเข้าไปตัวอำเภอแม่จัน-แม่ฟ้าหลวง ,ตัวจังหวัดเชียงราย และจังหวัดอื่นๆ บ่อยเพียงใด

☐ มากกว่า 3-4 ครั้ง/เดือน	☐ นานกว่านั้น
☐ 3-4 ครั้ง/เดือน	☐ ไม่เคยเลย
☐ 1-2 ครั้ง/เดือน	

2. ท่านเคยติดต่อกับคนในเมืองหรือญาติพี่น้องที่เข้าไปอยู่ในเมืองด้วยจดหมาย,โทรเลข, โทรศัพท์ บ่อยเพียงใด
- มากกว่า 3-4 ครั้ง/เดือน   นานกว่านั้น
- 3-4 ครั้ง/เดือน   ไม่เคยเลย
- 1-2 ครั้ง/เดือน

ตอนที่ 4 ท่านมีความคิดเห็นต่อเรื่องต่อไปนี้อย่างไร

- 1.สวมใส่เสื้อผ้า เช่น เสื้อยืด กางเกงยีนส์ เหมือนคนในเมือง ดูทันสมัยและโก้เก๋กว่าชุดประจำเผ่าที่ใส่อยู่
- เห็นด้วยอย่างยิ่ง   เห็นด้วย   ไม่แน่ใจ   ไม่เห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 2.การเปลี่ยนมากินอาหาร กับข้าว แบบคนในเมือง รู้สึกเหมือนคนในเมืองมากขึ้น
- เห็นด้วยอย่างยิ่ง   เห็นด้วย   ไม่แน่ใจ   ไม่เห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 3.ภาษาอาข่าที่ใช้พูดกันอยู่ปัจจุบัน ยุ่งยาก ไม่ค่อยอยากจะทำแล้ว
- เห็นด้วยอย่างยิ่ง   เห็นด้วย   ไม่แน่ใจ   ไม่เห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 4.การเข้าไปทำงานในเมืองหรือเข้าไปค้าขาย ดีกว่าทำงานอยู่บนดอย
- เห็นด้วยอย่างยิ่ง   เห็นด้วย   ไม่แน่ใจ   ไม่เห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 5.เมื่อเกิดอาการเจ็บไข้ได้ป่วย ควรไปหาหมอที่อนามัยมากกว่ารักษาตามแบบดั้งเดิม
- เห็นด้วยอย่างยิ่ง   เห็นด้วย   ไม่แน่ใจ   ไม่เห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 6.เมื่อต้องการหาคู่ครองเพื่อแต่งงาน ไม่จำเป็นต้องไปที่ลานสาวกอดแล้ว
- เห็นด้วยอย่างยิ่ง   เห็นด้วย   ไม่แน่ใจ   ไม่เห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 7.สวมใส่ชุดประจำเผ่าแล้ว ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ถ้าเป็นไปได้อยากใส่ตลอดไป
- เห็นด้วยอย่างยิ่ง   เห็นด้วย   ไม่แน่ใจ   ไม่เห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 8.กินอาหารหรือกับข้าว แบบที่กินกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษติดอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องกินอาหารแบบคนในเมืองเลย
- เห็นด้วยอย่างยิ่ง   เห็นด้วย   ไม่แน่ใจ   ไม่เห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

9.การที่ชาวอาฮา พุดภาษาเหมือนคนในเมืองมากขึ้น จะทำให้ภาษาอาฮาสูญหายและต่อไปจะไม่มีลูกหลานพูดได้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

10.งานที่ทำอยู่บดอียดดีแล้ว ไม่จำเป็นต้องลงไปทำงานทำ หรือค้าขายในเมือง.

เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

11.การมีบุตรหลายคนดีกว่าการมีบุตรน้อย เพราะมีคนช่วยทำงานมากขึ้น

เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

12.การนับถือผี จะทำให้ชีวิตรุ่งเรือง ผีจะปกป้องคุ้มครองเรา และช่วยรักษาโรคภัยไข้เจ็บ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 5 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต (ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่เมื่อใด)

1. การเปลี่ยนรูปแบบการแต่งกาย จากชุดประจำเผ่าเป็นชุดแบบคนในเมือง

- ยังไม่เปลี่ยนจนถึงปัจจุบัน เปลี่ยนช่วง 6-10 ปีที่ผ่านมา
 เปลี่ยนช่วง 1-3 ปีที่ผ่านมา เปลี่ยนมานานกว่า 10 ปีแล้ว
 เปลี่ยนช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา

2. การกินอาหาร กับข้าว แบบคนในเมือง แทนชนิดแบบเดิม

- ยังไม่เปลี่ยนจนถึงปัจจุบัน เปลี่ยนช่วง 6-10 ปีที่ผ่านมา
 เปลี่ยนช่วง 1-3 ปีที่ผ่านมา เปลี่ยนมานานกว่า 10 ปีแล้ว
 เปลี่ยนช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา

3. การพูดภาษาไทย แบบคนในเมือง

- ยังไม่เปลี่ยนจนถึงปัจจุบัน เปลี่ยนช่วง 6-10 ปีที่ผ่านมา
 เปลี่ยนช่วง 1-3 ปีที่ผ่านมา เปลี่ยนมานานกว่า 10 ปีแล้ว
 เปลี่ยนช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา

4. การเปลี่ยนงานจากที่เคยทำอยู่ไปทำงาน หรือค้าขายในเมือง

- ยังไม่เปลี่ยนจนถึงปัจจุบัน เปลี่ยนช่วง 6-10 ปีที่ผ่านมา
 เปลี่ยนช่วง 1-3 ปีที่ผ่านมา เปลี่ยนมานานกว่า 10 ปีแล้ว
 เปลี่ยนช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา

5. ความคิดเห็นต่อการมีบุตร ว่ามีบุตรน้อยดีกว่ามีบุตรมาก

- ยังไม่เปลี่ยนจนถึงปัจจุบัน   เปลี่ยนช่วง 6-10 ปีที่ผ่านมา
 เปลี่ยนช่วง 1-3 ปีที่ผ่านมา   เปลี่ยนมานานกว่า 10 ปีแล้ว
 เปลี่ยนช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา

6. ให้หมอที่อนามัยรักษาคนที่เจ็บได้ป่วย

- ยังไม่เปลี่ยนจนถึงปัจจุบัน   เปลี่ยนช่วง 6-10 ปีที่ผ่านมา
 เปลี่ยนช่วง 1-3 ปีที่ผ่านมา   เปลี่ยนมานานกว่า 10 ปีแล้ว
 เปลี่ยนช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา

7. ไม่ไปหาคู่ที่ลานสาวกอด

- ยังไม่เปลี่ยนจนถึงปัจจุบัน   เปลี่ยนช่วง 6-10 ปีที่ผ่านมา
 เปลี่ยนช่วง 1-3 ปีที่ผ่านมา   เปลี่ยนมานานกว่า 10 ปีแล้ว
 เปลี่ยนช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา

8. การเลิกนับถือผี

- ยังไม่เปลี่ยนจนถึงปัจจุบัน   เปลี่ยนช่วง 6-10 ปีที่ผ่านมา
 เปลี่ยนช่วง 1-3 ปีที่ผ่านมา   เปลี่ยนมานานกว่า 10 ปีแล้ว
 เปลี่ยนช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา

อาซ่า(อีก่อ)

ชื่อและภาษา

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า “อาซ่า” ขณะที่ไทยทั้งหลายในเอเชียอาคเนย์เรียกว่า “ก่อ” ซึ่งอาซ่า ไม่ชอบเลย ในลาวเขาถูกเรียกว่า “ซำก่อ”ใน จีนและเวียดนามชนเผ่านี้ถูกรวมอยู่ในพวกที่เรียกกันว่า “ฮานี่”(ซึ่งอาจจะกลายมาจากคำว่า “ชาญี” ซึ่งเขาเรียกตนเองในบทกวีและบทกาวนา)ซึ่งอาจจะใช้รวมเรียกพวกยี่(โลโล)ทั้งหมด ภาษาอาซ่าจัดอยู่ในสาขา ยี่ (โลโล)ของตระกูลพม่าธิเบต “จือโก”คือสำเนียงที่คนอาซ่าในไทยใช้ ซึ่งเป็นสำเนียงเดียวกับที่ใช้กันเป็นส่วนใหญ่ ในหมู่อาซ่าที่ตั้งรกรากอยู่ในแคว้นเกดตุง พม่าแถบตะวันตกเฉียงใต้ของยูนนาน จีน และตะวันออกเฉียงเหนือของลาว

ประวัติ

แม้จะมีได้มีการบันทึกประวัติศาสตร์เป็นลายลักษณ์อักษร อาซ่าก็มีตำนานสุภาษิต ชนบธรรมนิยมประเพณี พิธีกรรมมากมายที่ทำให้หมายรู้ในเผ่าพันธุ์และชาบซึ่งในความเป็นอาซ่าของตน เขาสามารถสืบสาวรายนามบรรพบุรุษฝ่ายบิดาขึ้นไปได้จนถึงตัว“ต้นตระกูล”และรู้สึกว่ามันเหล่านั้นก่อกำหนดชีวิตเขามาและประทานวิชาความรู้ในการเลี้ยงชีวิตมาโดยตลอด เพราะเหตุที่มองตนเองเป็นท่วงหนึ่งของโซ่สร้อยซึ่งร้อยมายาวนาน อาซ่าจะอดทนผจญความยากลำบากทั้งหลาย ดำรงเผ่าพันธุ์ต่อไปเพื่อว่าลูกหลานจะได้รำลึกบูชาเขา เช่น บรรพบุรุษคนหนึ่งในวันข้างหน้า

ตามตำนานของอาซ่าธรณี(อีมมา)และท้องฟ้า(อีมกะ)นั้นเสกสรรขึ้นมาโดยมหาอำนาจอะเพอมีเย่(บางครั้งแปลออกมาว่า “พระเจ้าเป็นเจ้าของ”)จากอีมกะสืบทอดเผ่าพันธุ์กันลงมาอีก 9 ชั่วเทพ คือ กานะ เนซ้อ ซ้อซ้อ ซ้อโถ โถหมา หม่ายอ ยอเน้ เน้เบ้ และเบ้ซุม พยางค์หลังชื่อบิดา จะกลายเป็นพยางค์หน้าของชื่อบุตรดังนี้เรื่อยลงมาตามแบบแผนการตั้งชื่อของอาซ่าซึ่งยังทำอยู่จนทุกวันนี้

ตำนานนี้ระบุมนุษย์คนแรกเป็นบุตรของเบ้ซุม ชื่อซุมมิโอ ซึ่งเป็นบิดาของมนุษย์ชาติ สืบสายกันลงมาอีก 13 ชั่วโคตร จึงถึง โซดาปา ซึ่งเป็นมหาบิดร ของอาซ่าทั้งปวง เวลาที่คนอาซ่าร้ายรายชื่อการสืบสายของตนมีชื่อต้นตระกูลของเขารวมอยู่ด้วยเสมอ

การร้ายรายชื่อบรรพบุรุษจนครบองค์ซึ่งมีอยู่กว่า 60 ชื่อนี้มีได้ทำกันพร้าเพรื่อจะทำกัในพิธีใหญ่ เช่น งานศพ หรือในยามเกิดกสิยุค ถึงต้องภาวนา ขอความช่วยเหลือจากบรรพบุรุษเท่านั้น ตามธรรมดาอาซ่าจะไม่ร้ายครบองค์ จะไล่ขึ้นไปเท่าที่จำเป็น เช่นเมื่ออาซ่าแค้นเดียวกันสองคนอยากจะรู้ว่า เป็นญาติใกล้ชิดหรือห่างแคไหน และที่สำคัญเมื่อหนุ่มสาวจะแต่งงานอยู่กินกันนั้น พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายจะต้องไล่ชื่อบรรพบุรุษขึ้นไปให้แน่ใจว่ามีได้ร่วมบรรพบุรุษกันอย่างน้อยก็เจ็ดชั่วโคตร

นอกจากจะทราบชัดเรื่องการสืบสายโลหิตของตน อาซ่ายังทราบชัดว่าบรรพบุรุษอพยพสืบทอดกันมาตามเส้นทางจีน พม่า และไทย แม้ว่าภาพจะยิ่งสางเลือนไร้ราย

ละเอียด เมื่อไล่ขึ้นไปไกลๆ ขึ้น เราก็จะได้คำให้การที่ตรงกันกับอาข่าที่พบในพม่า ไทย และลาว ซึ่งนับเป็นชนชาติที่มีประวัติศาสตร์แจ่มชัดอย่างน่าอัศจรรย์ใจ ทั้งที่ไร้อักษรวิธีและกระจัดกระจายพลัดพรากกันไปไกลแสนไกล

เสื้อผ้าและเครื่องประดับ

สาวอาข่าเมื่อแต่งตัวครบเครื่องนั้นเพริศเพรา จนน่าตะลึงตะลาน ตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า ส่วนเครื่องแต่งกายบุรุษแม้จะไม่รุ่มรวยด้วยสีสันเช่นของสตรี ก็มีความเฉียบที่เรียบแต่เท่อย่างประหลาด

อาข่าใช้ผ้าฝ้ายทอเนื้อแน่นย้อมเป็นสีน้ำเงินเข้มเกือบดำ ซึ่งแต่ก่อนนี้ปลูกฝ้ายมาปั่นด้ายใช้เอง ปัจจุบันซื้อฝ้ายดิบจากคนไทยนำมาอัดเป็นก้อนใหญ่ ยาวราว 20 ซม. บรรจุในปล้องหรือกล่องไม้ เวลากรอด้วยมือหญิงจะผูกกล่องฝ้ายไว้กับเอวเกี่ยวโยเข้ากับตะขอกซึ่งเกาะไว้กับต้นขาแล้วปั่นอย่างรวดเร็วออกมาเป็นด้ายหนาและเหนียวทนทาน หญิงอาข่าถูกสอนให้ปั่นด้าย ตั้งแต่อายุหกเจ็ดขวบเพราะมารดาคนเดียวปั่นด้ายไม่ทันมา ทอให้ใช้กันทั้งครอบครัว ผู้หญิงอาข่าทุกวัยปั่นด้ายกันตลอดเวลาที่มีว่างจากงานอื่น เช่น ระหว่างเดินไปไร่ ขณะแบกฟืนหรือหาบน้ำ จนกระทั่งขณะที่นั่งผิงไฟในบ้านยามค่ำ สาวอาข่ามักแข่งกันว่าใครจะปั่นด้ายได้มากที่สุดในแต่ละวัน

ด้ายนี้นำไปทอผ้าเนื้อแน่นหน้ากว้าง 17 ถึง 20 ซม. โดยใช้กี่กระตุกแล้วนำไปย้อมครามซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์บ้าน ใช้เวลาย้อมร่วมเดือน จึงจะได้สีน้ำเงินเข้มที่ต้องการ เพราะต้องย้อมซ้ำแล้วซ้ำอีกทุกวัน

อาข่าในไทยมีแบบแผนในการแต่งกายสามแบบด้วยกันคือ แบบแรก “อุโลอาข่า” (หมวกแหลม) แต่งโดยพวกที่เข้ามาอยู่ในไทยแต่ดั้งเดิม เสื้อผ้าจะคล้ายพวกอาข่าในพม่า แบบที่สอง “โลยหม้ออาข่า” ได้ชื่อมาจากภูเขาไฟในพม่าซึ่งเป็นถิ่นเดิมของพวกเขา พวกนี้อพยพเข้ามาในไทยไม่นานมานี้เอง อาข่าด้วยกันมักเรียกพวกนี้ว่า “อุบยา” (หมวกแบน แบบที่สามเรียกกันว่า “ผาหม้ออาข่า” ตามชื่อหมู่บ้านชายแดนพม่าใกล้แม่สาย การแต่งกายแบบนี้เริ่มโดยตระกูลมอนโป ซึ่งบัดนี้กระจายกันอยู่ทั้งในจีน พม่า และไทย

เครื่องแต่งกายของหญิงอาข่าประกอบด้วยหมวก เสื้อตัวสั้น ซึ่งสวมคลุมทับผ้าแถบกระโปรงสั้น ผ้าคาดเอวซึ่งแต่งชายไว้ดงาม และรัดน่อง

เสื้อตัวสั้นแค่สะโพกนี้เย็บด้วยผ้าหน้ากว้าง 20 ซม. สองชั้นต่อตะเข็บกลางหลัง ด้านหน้าเปิดอก เย็บข้างและต่อแขนตรงไม่เว้า รอบคอซึ่งคว้านกลมติดคอด้วยผ้าสี่ แต่ด้านหน้าปล่อยเป็นผ้าพื้นเรียบๆ ไปปักปะด้วยผ้าชิ้นเล็กชิ้นน้อยหลากสีที่ด้านหลังและแขนเสื้อ บางนางก็สวมเสื้อขาวรองในเพื่อกันไม่ให้สีครามตกใส่ผิวเนื้อ

กระโปรงสั้นเหนือเข่าสวมกันให้เอวหล่นลงมาที่สะโพก ด้านหน้ารัดเรียบ ด้านหลังจับจีบเกล็ดถี่ถี่ ออกสาวอาข่าพันห่อรอบด้วยผ้าแถบซึ่งผูกหรือติดกระดุมไว้ด้านข้าง มีสายบ่าเส้นเดียวช่วยยึด ผ้าแถบนี้ปักปะตกแต่งกันหลายแบบและมีความกว้างตั้งแต่คลุมลงมาได้เอวถึงต่อขึ้นไปใต้อก อุโล๊ และโลยหม้อคาดผ้าแถบสั้นเปลือยช่วงเอว

ซึ่งก็ไม่เปลือยเปล่าเพราะผ้าคาดเอวของเธอทั้งหลายนั้นกว้างและหนาพอใช้ และชายทั้งสองซึ่งปรกหน้าท้องและปกตแต่งด้วยกระดุมเหรียญและสายประคำนั้นห้อยลงมาคลุมเข้า เวลานั่งหรือย่องก็ช่วยปกป้องได้มิดชิด รัตน่องนั้นใช้ผ้าฝ้ายสีครามเช่นเดียวกับเสื้อกระโปรง ปักและปะตแต่งด้วยลวดลายสีสันเช่นเดียวกับหลังและแขนเสื้อ

เด็กหญิงแต่งกายคล้ายหญิงสาว แต่ไม่ใช่ผ้าแถบและผ้าคาดเอว หมวกที่สวมก็เป็นเพียงแบบเรียบ ๆ รัตนอบศีรษะแล้วจึงค่อย ๆ เพิ่มเครื่องประดับตแต่งให้มากขึ้น ๆ ตามอายุ

ผู้ชายอาช่าสวมเสื้อคอกลม แขนยาวผ่าหน้าซึ่งมีลายละเอียดของการประดับประดาหลากหลาย ใช้ลวดลายและสีสันเช่นเดียวกับเสื้อสตรี กางเกงขา กว้างไม่มีการตแต่ง ในบางโอกาส จะใช้ผ้าโพกศีรษะดำ ซึ่งพันอย่างเรียบร้อยแน่นหนา จนถอดและสวมได้คล้ายหมวก ผู้อาวุโสมีสิทธิ์ใช้ผ้าโพกไหมสีชมพูสดถึงแดงในโอกาสพิเศษ เด็กชายแต่งตัวคล้ายผู้ใหญ่แต่สวมหมวกรัตนศีรษะ

แบบโลยหม้ออาช่า

หมวกแบนคลุมศีรษะ สตรีจะต้องมีแผ่นเงินรูปสี่เหลี่ยมคางหมูเข็ดขึ้นมาทางด้านหลัง ด้านหน้าแต่งด้วยแถวลูกปัดสลับกับแถวกระดุมเงินล้อมกรอบใบหน้าด้วยลูกบอลเงินเหรียญและลูกปัดห้อยเป็นสายประคำ

ด้านหลังของเสื้อสตรีแต่งด้วยลายปะเศษผ้าชิ้นเล็กชิ้นน้อยหลากสีสลับกับลายปักงามวิจิตร แต่งเต็มด้วยกระดุมเปลือกหอย กระดุมเงิน ลูกเดือย ลูกปัด และพู่ห้อย รัตน่องและย่ามก็ปักแต่งในทำนองเดียวกัน สำหรับงานใหญ่ ผ้าผูกเอวของหญิงสาวจะติดเปลือกหอยเรียงร้อยกับลูกเดือยผูกทับนอกชายเสื้อ ของสาวโสดนั้นเส้นกว้างกว่าของสตรีมีเรือน

เสื้อคลุมเอวของบุรุษและเด็กชาย มีลายปักประดับชายเสื้อโดยรอบและรอบตะเข็บข้างทั้งซ้ายขวา หรือบางที่ไม่มีปักชายเปลี่ยนเป็นปักประดับอย่างงดงามที่สาบหน้า

แบบผาหม้ออาช่า

หมวกสตรีมีรูปร่างคล้ายหมวกเกราะของนักรบโบราณและประดับไม่ว่างเว้นด้วยกระดุม เงิน เหรียญ และลูกปัด ด้านข้างห้อยสายประคำสีแดงยาวเกือบถึงเอว

เสื้อมักเย็บด้วยแถบผ้าครามเข้มกั้นขาวเล็กๆ เรียงซ้อนกันเป็นแผ่นหลัง แต่ละแถบยังปักลายละเอียด เช่นเดียวกับแขนเสื้อ ผ้าผูกเอว และย่าม

ผ้าแถบกว้างคลุมเอวแต่งเต็มเป็นพืดด้วยแผ่นเงินสลับลายรูปเป็ยกปูน วงกลม และกระดุมเงิน หมวกเด็กหญิงก็ตแต่งในทำนองเดียวกันและมีสายประคำห้อยจากหน้าผากลงไปพาดหลัง

เสื้อผู้ชายตัวยาวกว่าเขาอื่น เย็บด้วยแถบผ้ากั้นขาวเรียงซ้อนกัน อาจติดกระดุมหน้าหรืออ้อมไปติดกระดุมด้านซ้าย มักประดับสาบหน้าด้วยเหรียญเงิน หรือสร้อยเงินร้อยลูกกระพรวน

เครื่องประดับ

เครื่องประดับส่วนใหญ่ ใช้เย็บติดกับเสื้อผ้าแต่นอกเหนือจากนั้น ผู้หญิงอาชาก็ยังสวมกำไล คอแผ่นบางกว้างเรียบๆหรือสลักลาย ผู้ชายสวมกำไลคอ และข้อมือแบบก้านเรียบๆและบางครั้งสวมแหวนเงินรูปมงกุฎ ปัจจุบันนี้อาช่าติดฟัน หลายรายหันมาใช้ อลูมิเนียมประดับร่าแทนเงินซึ่งจะขายแลกเงิน หรือบางคนกลัวถูกจี้ก็จะเก็บเครื่องเงินแท้ไว้แล้วใช้อลูมิเนียมแทน

คนรุ่นเก่าก็ยังมีหวงแหนของแท้ที่ใช้ประกาศศักดิ์ศรี เช่น หีบหมาก กล้องยาเส้น ยาว กำไลเงินกลวง ฯลฯ อยู่มาก

สตรีอาช่าหลายรายยังสวมสร้อยประจำตัวของจีนซึ่งรับมรดกตกทอดจากยายายกันลงมาหลายชั่วคน บางรายก็เอาของเก่าแก่ออกขายแล้วซื้อพลาสติกมาใช้แทน

เหรียญเงินที่ใช้ประดับหมวกนั้น หลากหลายใช้กันทั้งเหรียญรูปีอินเดีย ดอลลาร์จีน เงินเฟี้ยสตั๋ของอินโดจีน สตางค์พม่า และไทย

หมู่บ้าน

หมู่บ้านอาช่า จะมีเอกลักษณ์และสังเกตเห็นได้ง่าย ตั้งแต่ประตูทางเข้าหมู่บ้าน จะเห็นเสาชิงช้าสูงลิ่ว และบ้านเรือนรูปร่างแปลกตา หลังคาใหญ่โตกว่าที่อื่น อาช่าชอบสร้างหมู่บ้านอยู่บนสันเขารับสายลมแสงแดดเต็มที่ แต่จะต้องมีแหล่งน้ำที่พึ่งพาได้และพื้นที่พอทำกินอยู่โดยรอบ

การเลือกชัยภูมิที่ตั้งนั้น นอกจากจะใช้วิธีเสี่ยงทายข้าวเปลือกสามเมล็ดแล้ว ก็ยังใช้วิธี “หยอดไข่” เพื่อให้แน่ใจได้ว่าจุดที่เลือกนั้น บรรดาญาติผู้บรรพชน และเทพดาอารักษ์ยินดีและเต็มใจให้ตั้งหมู่บ้าน ก่อนอื่นเขาจะเตรียมพื้นที่ราวหนึ่งตารางเมตรให้เรียบร้อย ทำหลุมตื้นๆ ตรงกลางโดยกระทุ้งดินให้ยุบแน่นลงไป แล้วพระประจำหมู่บ้าน (โจมา) จึงหยิบไข่ชูขึ้นเพียงตา แล้วปล่อยให้ตกลงในหลุมหากไข่แตกก็หมายความว่าเจ้าที่เจ้าทางอนุมัติ หากไข่ไม่แตก (ซึ่งอาช่ายืนยันหนักหนาว่าเคยมีกรณีเช่นนั้น) เขาก็จะต้องเลือกทำเลใหม่จนกว่าไข่จะแตก

เมื่อได้ที่ตั้งเรียบร้อยก็จะสร้างบ้านพระขึ้นเป็นหลังแรก พอสำเร็จก็เป็นอันว่าหมู่บ้านนี้ตั้งแล้ว ราษฎรทั้งหลายสร้างบ้านของตนรายล้อมบ้านพระนี้ในทำเลที่เหมาะสม ยกเว้นแต่ความครวญที่มี “เสียด” ซึ่งจะต้องสร้างบ้านเรือนอยู่ตามไหล่เขาในระดับต่ำกว่าบ้านอื่น เพื่อว่าเสียดจะได้ไม่ไหลชะหรือกระเด็นไปโดนบ้านใครได้

“เสียด” ของอาช่า หมายถึงเด็กแฝดหรือทารกพิการ ช้างชาวอาช่าถือว่า ผิดธรรมชาติ

หมู่บ้านอาช่ามักมีชื่อเรียกมากกว่าชื่อเดียว คือ มีชื่อไทยซึ่งมักจะเรียกกันตามสภาพแวดล้อม เช่น บ้านหินแตก หรือ บ้านป่าคา และชื่ออาช่าซึ่งชาวเผ่าชอบใช้มากกว่า มักจะเรียกกันตามชื่อพระหรือผู้ใหญ่บ้าน ตามด้วยคำว่า ปุ ซึ่งแปลว่า หมู่บ้าน เช่น

“อาบอตุเชปะ” หากเรียกกันตามสภาพแวดล้อมก็จะตามมาด้วยคำว่า “อาฮา” เช่น “ล้อล้ออาฮา” เป็นต้น

แต่ละหมู่บ้านจะมีศาลพระภูมิ เป็นที่สถิตยของวิญญาณบรรพชน ซึ่งคุ้มครองลูกบ้านทุกคน ซึ่งจะต้องทำพิธีเช่นไหว้เป็นประจำ คนนอกเผ่าที่แต่งงานเข้าไปอยู่กับคู่ของตนในหมู่บ้านอาฮาจะต้องเข้าเป็นสมาชิกในตระกูลของภรรยาหรือสามี เข้าร่วมพิธีการต่างๆ เช่นเดียวกับลูกบ้านคนอื่นๆ และจะต้องยอมรับนับถือพระประจำหมู่บ้านในฐานะผู้ดำรงบัญญัติของอาฮา

บ้าน

บ้านอาฮา มีบรรยากาศขลิขลังอย่างประหลาด อาจเป็นเพราะทุกบ้านจะต้องมีศาลพระภูมิที่สถิตยวิญญาณบรรพชนวิ่งเป็นศูนย์รวมของพิธีการและความเชื่อถือต่างๆ ของสมาชิกทุกคนในครอบครัว เมื่อขึ้นบ้านใหม่ เป็นธรรมเนียมว่าจะต้องตั้งศาลพระภูมิ และจัดของทั้งหลายที่เกี่ยวกับศาลเข้าบ้านก่อนตามด้วยเสาเหล็ก ที่ตั้งหม้อหุง แล้วจึงจะนำเครื่องใช้ไม้สอยอื่นๆ เข้าบ้านได้

ตามธรรมดาอาฮาสร้างบ้านยกพื้น แม้ว่าบางที่เมื่อสร้างบนลาดเขาค่อนข้างชัน พื้นบ้านด้านหนึ่งอาจจะราบอยู่บนพื้นดิน ขณะที่อีกด้านหนึ่งอยู่บนเสาสูง ใต้ถุนใช้เป็นที่เก็บสัตว์เลี้ยง ไม้พื้น และเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร

บ้านอาฮาไม่มีหน้าต่างเพราะหลังคานั้นคลุมลงมาต่ำเกือบถึงพื้นดิน ทำให้ภายในบ้านมืดมิด แต่กันลมกันฝนได้ดี และให้เนื้อที่นอกฝาบ้านใต้หลังคา สำหรับนั่งทำงานหรือเก็บของได้

ภายในบ้านแบ่งออกเป็นสองเขตใหญ่ๆ คือ เขตผู้ชายและเขตผู้หญิง โดยมีฝาสูงเพียงไหล่กันจากฝาด้านห้องนอนไปถึงเสากลางบ้าน ส่วนที่ไม่มีฝา กันเป็นบริเวณที่ใช้กินอยู่และทำงาน ศาลบรรพชนนั้นติดฝากันกลางบ้านอยู่ในส่วนผู้หญิง

แต่ละบ้านมีเตาไฟสองเตาสำหรับหุงต้ม เตาในเขตผู้ชายใช้ทำอาหารเนื้อ ต้มชา เตาในเขตผู้หญิงใช้หุงข้าวและทำอาหารผัก และมักจะมีเตาที่สามอยู่ในเขตผู้หญิงสำหรับต้มข้าวหมู

การที่คนภายนอกจะเดินผ่านบ้านอาฮา เข้าประตูหนึ่งออกอีกประตูหนึ่งนั้นถือว่าผิดมารยาท เช่นเดียวกับการที่คนภายนอกจะเดินฝ่าหมู่บ้านอาฮาไปเฉยๆ โดยไม่แวะบ้านใดเพื่อทักทายหรืออย่างน้อยตีมน้ำสักแก้ว เจ้าของบ้านอาฮาจะจัดอาหารหรือเครื่องดื่ม มารับรองแขกเสมอ เป็นมารยาทที่แขกจะต้องกินหรือดื่มของที่เจ้าของบ้านจัดมาให้ แม้แต่เพียงเล็กน้อยก็ยังดี มิฉะนั้นจะเป็นการทำตัวเสมือนผู้บุกรุกหรือเป็นขโมยไปเลย

บัญญัติอาฮา

ภาษาอาฮาไม่มีคำว่า “ศาสนา” แต่คำว่า “บัญญัติอาฮา” นั้นความหมายกว้างไกลกว่า เพราะครอบคลุมไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีการทุกอย่างในการ

ดำเนินชีวิตของพวกเขา บัญญัตินี้กำหนดวิธีเพาะปลูก ล่าสัตว์ วินิจฉัย และรักษาโรค วิธีปฏิบัติตนกับอาช้ำด้วยกันและต่อคนนอกเผ่า เป็นวิถีชีวิตซึ่งถ้าหากผู้ใดไม่เชื่อถือและปฏิบัติตาม หรือไปรับนับถือศาสนาคริสต์ก็จะต้องย้ายออกจากหมู่บ้านไป

บัญญัตินี้มีแจ่งชัดอยู่ในตำนาน สุภาษิต และประเพณีของอาช้ำ วิธีปฏิบัติอาจจะผิดแผกกันไปบ้างในต่างตระกูลหรือต่างหมู่บ้าน แต่สาระสำคัญนั้น ไม่ผิดเพี้ยน

ตำนาน

ตำนานอาช้ำกล่าวถึงบุรุษผู้ทรงสรรพอำนาจนาม “อะเพอมีแย้” คำว่า อะเพอแปลว่า บรรพบุรุษและบ่อยครั้งที่เกิดความคลุมเครือไม่แจ่งชัดว่า อะเพอมีแย้ นี้ เป็นพระเจ้า เป็นเจ้าหรือบรรพบุรุษกันแน่

อาช้ำเชื่อว่า อะเพอมีแย้ สร้างบรรพบุรุษคนแรกของมวลมนุษย์ขึ้นมา ตำนานหนึ่งเล่าว่า ท่านเรียกผู้แทนของชาวเผ่าทุกเผ่ามาชุมนุมกันที่วิมานของท่านแล้วประทาน “บัญญัติ” ของพระองค์ให้ทุกเผ่าๆ ละเล่ม เล่มที่ประทานให้แก่ผู้แทนอาช้ำนั้นทำด้วยหนังควาย ระหว่างทางกลับหมู่บ้าน คณะผู้แทนอาช้ำได้ประสบเหตุพิศดารมากมาย ซึ่งทำให้ลงความเห็นกันว่า เกิดเพราะการถือ “บัญญัติ” หนึ่งความเล่มนี้ จึงจัดการย่างไฟรับประทานกันเสีย นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา แม้อาช้ำจะสูญเสียอักขระบันทึกไป แต่ก็ได้รับธรรมะของอะเพอมีแย้เข้าไปในร่างสืบทอดเผ่าพันธุ์มาจนปัจจุบัน

อาช้ำเชื่อว่า อะเพอมีแย้ ทรงมีอิทธิพลต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของพวกเราจนตราบเท่าทุกวันนี้ ทรงบันดาลให้ข้าวในนาได้ผลดี จึงต้องระมัดระวังไม่กล่าวหรือกระทำสิ่งใดให้ผิดใจท่าน เช่น ไม่ทักว่า ทารกเกิดใหม่หน้าเกลียด เพราะท่านอาจรู้สึกว่าคุณไม่กตัญญูและรู้คุณและ “เอาเด็กคืน”

บรรพชน

อาช้ำมองตนเองว่าเป็นตัวกลางระหว่างบรรพชนกับคนรุ่นหลัง และหวังว่าเมื่อเขาลี้ชีวิตไปแล้ว ลูกหลานจะเช่นไหว้มิให้อาหารร้อนใจ เช่นเดียวกับที่เขาเช่นไหว้บรรพบุรุษอยู่อย่างสม่ำเสมอ การเช่นไหว้กระทำกันที่ศาลพระภูมิซึ่งบางบ้านก็เป็นหิ้งบางบ้านก็เป็นเพียงลำไม้ไผ่ผูกติดกับซื่อใกล้เสากลางบ้านในเขตผู้หญิง ในศาลมีข้าวสามรวงแรก ซึ่งเก็บมาจากนาเมื่อฤดูเก็บเกี่ยวที่แล้ว ได้ศาลหรือหิ้งนี้มีโต๊ะกระง้าเก็บเครื่องบูชาและของกระจุกกระจิกที่ใช้ในพิธีเช่นไหว้เป็นประจำ

ของเช่นจะต้องมีไก่หนึ่งตัวย่อยๆ และอาหารเครื่องต้มอีก 4 อย่าง เขาจะตั้งโต๊ะไหว้ไว้หน้าศาล มีจานและถ้วยใส่เครื่องต้มอีก 4 อย่าง เขาจะตั้งโต๊ะไหว้ไว้หน้าศาล มีจานและถ้วยใส่เครื่องเช่นทั้งห้าอย่าง วางบนโต๊ะ แล้วจึงจุดธูปอัญเชิญบรรพบุรุษมารับ

ผู้ทำพิธีเช่นซึ่งตามปกติคือหัวหน้าครอบครัวจะต้องหันหลังให้โต๊ะไหว้เพื่อบรรพชนจะได้มากินอย่างสะดวกใจ เสร็จแล้วจึงเรียกสมาชิกครอบครัวมา “กินของเหลือ” ซึ่งถือว่าเป็นสิริมงคล โดยตัวหัวหน้าจะหยิบของทุกอย่างกินก่อนอย่างละคำ แล้วจึงหยิบแจก

ให้คนอื่นมารับไปใส่ปากด้วยมือที่ประนมเข้าหากัน ผู้ที่เคยฆ่าคนมาแล้วจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมพิธีหรือแม่แต่อยู่ในหมู่บ้านในระยะที่ชาวบ้านไหว้เจ้านี่

เมื่อเสร็จพิธีผู้เช่นไหว้จะต้องตีฆ้องขึ้นหลายครั้ง เป็นที่หมายรู้ว่าบ้านนี้ไหว้เสร็จแล้ว ซึ่งเป็นระยะที่เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้องจะมาเยี่ยม อวยพรเข้าๆ ออกๆ กันทั้งวัน เจ้าบ้านจะจัดทำขนมข้าวซึ่งคล้ายคลึงกับของพวกลาหู่มาวางไว้ใกล้เตาไฟเพื่อเลี้ยงแขก ซึ่งเมื่อกินเสร็จแล้วก็จะอำนวยการให้ครอบครัวสมบูรณ์พูลสุขอายุมันขวัญยืน

พิธีไหว้เจ้าของอาข่า ทำกันปีละครั้งที่สำคัญคือ ตอนเทศกาลปีใหม่ ตอนเริ่มปลูกข้าว เมื่อมีพิธีโล้ชิงช้า และตอนเก็บเกี่ยว วันไหว้จะต้องเลือกวันที่เป็นมงคลสำหรับพระประจำหมู่บ้าน คือไม่ใช่วันวันใดในรอบเดือน(12 วันนักษัตร)ที่เป็นวันเกิดหรือวันตายของสมาชิกในครอบครัว

ญาติกับประตุมู่บ้าน

ถึงแม้ว่าบัญญัติอาข่าจะยึดถือการเคารพบูชาบรรพบุรุษเป็นหลัก แต่ในชีวิตประจำวัน ชาวอาข่าก็ยำเกรงอิทธิฤทธิ์ของญาติที่เขามองไม่เห็นอยู่เป็นอันมาก ตามตำนาน มนุษย์และญาติทั้งหลายเคยสามัคคีกลมเกลียวกันเป็นอันดี และสรรพสัตว์ทั้งที่เลี้ยงไว้และในป่าต่างก็หาอาหารของตัวกินไม่เบียดเบียนกัน มนุษย์นั้นทำไร่นาในเวลากลางวัน ตกกลางคืน ผีจึงจะออกทำของตน แต่ตอนหลังมาแตกแยกกัน เพราะผีเริ่มขโมยไข่ไก่ของมนุษย์และมนุษย์เริ่มขโมยเตงกวาของผีมากขึ้น เป็นเหตุให้ทะเลาะเบาะแว้งกันจนต้องแยกแผ่นดินกันอยู่เด็ดขาด มนุษย์อยู่ในหมู่บ้าน ผีออกไปอยู่ป่า และเพื่อที่จะกันพรหมแดนให้ชัดเจนลงไป มนุษย์จึงสร้างประตูขึ้นที่ปลายถนนทั้งด้านสูงและด้านต่ำของหมู่บ้าน

จึงกลายเป็นธรรมเนียมที่อาข่าจะต้องสร้างประตุมู่บ้านมาจนถึงทุกวันนี้ พวกเขาที่เคร่งไสยศาสตร์ จะต้องเข้าออกหมู่บ้านทางประตูทุกครั้งเพื่อล้างมลทินของญาติที่อาจจะติดตัวมาจากป่าเขานอกหมู่บ้าน ประตูนี้ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้ใดจะลบหลู่มิได้ หากใครพลัดพลั้งทำไปก็จะต้องปรับเพราะจะต้องเช่นไหว้ขอขมาลาโทษกันให้เรียบร้อย

ประตูใหญ่ของหมู่บ้านมักอยู่ปลายถนน ด้านบนทำหน้าที่ป้องกันหมู่บ้านจากบรรดาเหยี่ยว แมวป่า เสือดาว เสือลาย โรคภัยไข้เจ็บ โรคเรื้อน และลมบ้าหมู ค้างคาวผี และแสงเสนียดและมารร้ายต่างๆ

พระจะกำกับการสร้างประตุมู่บ้านใหม่ทุกปี เกณฑ์ให้ชายฉกรรจ์ออกไปตัดไม้มาตั้งเสาและวางคาน เป็นประตูถัดจากประตูที่สร้างเมื่อปีที่แล้ว พอหลายๆปีเข้า ประตูหมู่บ้านจึงมีลักษณะคล้ายถ้ำไม้ผุๆ ยาวตามความเก่าของหมู่บ้าน เมื่อวางคานเสร็จก็จะนำรูปไม้แกะสลักของปิ่นผา หน้าไม้ นก และยันต์ไม้ไผ่มาวางบนคานไว้กันผี หมู่บ้านที่ทันสมัยก็จะมีรูปเครื่องบินและเฮลิคอปเตอร์ วางไว้ด้วย ผู้ที่ผ่านไปมาไม่พึงไปแตะต้องประตูหรือสิ่งของใดๆที่เกี่ยวกับประตูนี้และไม่ควรเดินฝ่าหมู่บ้านเข้าไปหากไม่คิดแวะเยียนเยียนใครในหมู่บ้าน หากตั้งใจเพียงผ่านควรใช้เส้นทางรอบนอกหมู่บ้านเท่านั้น

ข้างประตูจะตั้งตุ๊กตาไม้ชายหญิงไว้อย่างน้อยหนึ่งคู่เสมอ ให้ตัวผู้ชายอยู่สูงกว่าตัวผู้หญิง เพราะ “ชายไม่ควรอยู่ใต้ผู้หญิง” ตุ๊กตาคู่นี้อาจมีความหมายในด้านการสืบพันธุ์อยู่บ้าง แต่จุดประสงค์ดั้งเดิมที่เขาวางไว้ก็เพื่อแสดงว่าต่อจากประตูนี้ไปเป็นอาณาเขตของมนุษย์เท่านั้น

ผีในและผีนอก

อาช่าแบ่งผีออกเป็นสองประเภทใหญ่ๆ คือ “ผีใน” และ “ผีนอก” หากผู้ใดมีอาการว่าถูกผีกระทำ ก็ต้องรีบไปหา “หมอผี” (ผีมา) หรือคนทรง(หญิงป่า)ให้ตรวจดูว่าถูกผีกระทำกันแน่ หากรู้ว่าเป็นผีในก็ต้องทำพิธีรักษากันในบ้าน หากเป็นผีนอกก็รักษากันนอกบ้าน ซึ่งอาจจะเป็นนอกประตูหมู่บ้านไปเลยก็มี

บางครั้งก็ต้องทำพิธีขอขมาทั้งผีนอกและผีใน เช่น เมื่อมีการคบขู้ผู้ชาย เมื่อจับได้ ผู้ชายจะโดนปรับ ส่วนผู้หญิงจะต้องทำพิธีล้างบาปในบ้านที่เธออยู่ ถือว่าหญิงนั้นทำผิดขั้นอุกฤษ เพราะได้สร้างความต่างปร้อยแก่การสืบสายอันพึงรักษาให้บริสุทธิ์และจะต้องทำพิธีขอขมาผีนอกด้วย โดยภาวนา “ขอได้โปรดซ่อมแซมหนทางไปเฝ้าอะเพอมีเยให้ข้า” ซึ่งเท่ากับเป็นการร้องขอโดยนัย มิให้เธอถูกทอดทิ้งเพราะการกระทำครั้งนี้

อาช่าถือว่าของทุกสิ่งและทุกถิ่นที่มีผีอันทรงอิทธิฤทธิ์สถิตย์อยู่ เช่น ผีบึง มีฤทธิ์ทำให้คนเป็นไข้จับสั่น จอมปลวก ต้นไม้ ก้อนหิน ลำธาร ล้วนมีวิญญาณ ซึ่งหากผู้ใดลบหลู่ จะเกิดโทษ ผีที่อาช่าถือว่าดุร้ายที่สุดคือ ทารก ซึ่งตายก่อนตั้งชื่อ และผีตายทั้งกลมอย่างหลังนี้ถือว่ามักอกออาละวาดในร่างของเสือมากัดกินสัตว์เลี้ยงและแม้แต่ผู้คน

เมื่อออกหาของป่าหรือล่าสัตว์ อาช่าจึงต้องรำเรียนมนต์กันผี และรู้วิธีป้องกันตนเองจากปีศาจต่างๆ บางครั้งอาจถูกผีบางชนิดเข้าสิง ก็ต้องขับไล่ด้วยการทิ่มตำร่างกายของผู้ถูกสิงด้วยเขี้ยวสัตว์ป่า หรือ สายฟ้า” ซึ่งเป็นหัวขวานแบบสมัยหินนั่นเอง อาช่าเชื่อว่าหินสายฟ้านี้ตกลงมาจากฟากฟ้าจึงมีอิทธิฤทธิ์ ทางคุณไสยเป็นพิเศษ

เทพผู้ทรงอำนาจ

ตำนานอาช่าระบุว่าพระอาทิตย์และพระจันทร์ ซึ่งเป็นสามีภรรยากันนั้นล้วนเป็นเทพผู้ทรงอำนาจยิ่งใหญ่ทั้งคู่ จะต้องให้ท่านได้ตรวจตราพืชพันธุ์ธัญญาหารในฤดูเก็บเกี่ยวและทรัพย์สินของครอบครัวในเทศกาลปีใหม่ เมื่อเจ็บไข้ก็อาจภาวนาขอให้ท่านอนุเคราะห์ดูแลรักษา ให้หายจากโรคร้ายได้

บัญญัติอาช่ายังกล่าวถึงเทพดาอารักษ์ที่ทรงอำนาจอีกหลาย องค์ สามองค์ที่สำคัญมากคือ เทพผู้อารักษ์มนุษย์(ปิเย่) สัตว์เลี้ยง(เจเย่)และธัญญาหาร(กาเย่)บทภาวนาในพิธีต่างๆมักไม่ละเลยเทพเจ้าเหล่านี้

ผู้นำในบัญญัติอาชา

พระประจำหมู่บ้าน

ทุกหมู่บ้านจะต้องมีพระประจำหมู่บ้านเพื่อนำทางให้ราษฎรปฏิบัติตามบัญญัติอาชาอย่างถูกต้อง ถือกันว่าบุคคลนี้มีความสำคัญรองลงมาจาก อะเพอมีเย่ มักเรียกว่า “พ่อของหมู่บ้าน” หรือ “พ่อบ้าน” บ่อยๆ

ผู้อาวุโสทั้งหลายเป็นผู้เลือกตั้งพระประจำหมู่บ้าน โดยเฟ้นเอาผู้ที่บริสุทธิ ปราศจากเสียด และบาปร้ายทั้งปวง เป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตตามบัญญัติอาชาอย่างเคร่งครัด และจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในบัญญัติอาชาอย่างลึกซึ้ง เพราะจะต้องรับผิดชอบสวัสดิภาพทางจิตวิญญาณของคนทั้งหมู่บ้าน

ตำแหน่งนี้ ไม่มีค่าจ้าง แต่มีสิทธิพิเศษมาก เป็นต้นว่าจะต้องได้ซาหน้าซาหนึ่งของสัตว์ใหญ่ทุกตัวที่ลูกบ้านล่ามาได้ และไม่ว่าใครจะทำกิจการใดที่สำคัญก็จะต้องเปิดโอกาสให้พระทำหน้าที่นำทางก่อนเสมอ

หน้าที่ของพระคือรับผิดชอบดูแลสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในหมู่บ้าน นับตั้งแต่ ประตูซิงซ่า แหล่งน้ำ สุสาน และศาลเจ้าที่เจ้าอาร หากมีเหตุเภทภัยขึ้นในหมู่บ้าน ลูกบ้านก็จะรีบมาแจ้งเหตุแก่พระเป็นคนแรกเพื่อให้รีบแก้ไขหรือบำบัดปัดเป่าโดยด่วน

ทุกครั้งก่อนที่จะทำพิธีใดๆก็ตามในหมู่บ้าน คำก่อนวันงาน พระจะต้องออกไป ยืนให้ศีลบนชานบ้าน คือ ประกาศเตือนชาวบ้าน ให้ถือศีล ละเว้นจากสิ่งนั้นๆในวันนั้น และจะต้องทำอะไรบ้างในวันรุ่งขึ้น ทั้งนี้รวมถึงพิธีศพด้วย ในกรณีที่เป็นการตายโหงนอกหมู่บ้าน พระก็จะต้องสั่งการโดยละเอียดแก่ญาติพี่น้องของผู้ตายที่จะออกไปรับศพเพราะจะต้องจัดทำพิธีฝังเสียนอกหมู่บ้านไม่นำศพกลับมาอีก

พระเป็นสื่อสำคัญระหว่างมนุษย์กับอะเพอมีเย่ ถือว่าเป็นผู้ที่อะเพอมีเย่ ประทานอำนาจมาให้ปกครองดูแลหมู่บ้านเดียว ทุกคนในหมู่บ้านจะต้องปฏิบัติตามมติที่ เขาตัดสินใจร่วมกับผู้อาวุโสทั้งหลายว่า คล้องกับบัญญัติของอาชา

ช่างเหล็ก

สำคัญรองลงมาจากพระในหมู่บ้านคือ ช่างเหล็ก ซึ่งเป็นผู้ตีมีดที่หมอผีใช้ในการปราบผี ฉะนั้นจึงมีตำแหน่งเหนือหมอผี แต่ดั้งเดิมนั้น ชาวอาชารู้สึกว่า หมู่บ้านจะอยู่ไม่ได้ โดยปราศจากช่างเหล็ก เพราะต้องพึ่งพาเขาคนเดียวในการประดิษฐ์ทั้งเครื่องมือการเกษตรและอาวุธยุทธภัณฑ์ ทุกปีช่างเหล็กจะเช่นไหว้เจ้าแห่งสุบลม เพื่อคงไว้ซึ่งฝีมือ ชาวบ้านจะต้องนำเนื้อสัตว์ที่ล่าได้มาแบ่งปันให้เขา และผลัดเวรกันช่วยทำงานในไร่ให้ ปัจจุบันชาวบ้านซื้อหาเครื่องมือเกษตรตลอดจนอาวุธที่ต้องใช้ได้จากในเมือง ตำแหน่งช่างเหล็กจึงมีไว้เป็นพิธีเท่านั้น

หมอผี-คนทรง

เมื่อเกิดเหตุต่างๆที่เชื่อว่าภูติผีบันดาล อาช่าจะต้องวิงวาทบุคคลสองประเภทคือ หมอผี(ผีมา)หรือคนทรง(หญิงป่า)แล้วแต่กรณี

ผีมาจะต้องเป็นผู้ชายเท่านั้น สามารถประกอบพิธีเช่นไหว้ขอขมาลาโทษภูติผี พิธีเรียกขวัญ และพิธีส่งวิญญาณในงานศพ ตลอดจนว่าคาถา เพื่อแก้ปัญหาพิศดารต่างๆ ที่ชาวบ้านไม่รู้ว่าจะแก้ด้วยวิธีอื่นใด เช่น แก้มัน หมอผีเข้าไปทำงานในบ้านใด เจ้าของก็จะต้องจัดอาหาร เลี้ยงดูให้อิ่มหน้าและจะต้องจ่ายค่าตอบแทนให้ด้วย

หมอผีของอาช่ายังมีการแบ่งชั้นครูและชั้นธรรมดา แล้วแต่ว่าชาวบ้านจะมีปัญหาหาใคร แต่สำหรับงานศพ ผู้อาวุโสจะต้องใช้หมอชั้นครู เพราะเขาเท่านั้นที่จะทำพิธี เช่นควายได้

ส่วนหญิงป่าหรือคนทรงนั้นมีทั้งหญิงและชาย เพราะเชื่อกันว่า เจ้าที่เข้าทรงเป็นผู้เลือกคนทรง และมอบอำนาจให้ติดต่อกันได้ มีหน้าที่ช่วยวินิจฉัยโรค เมื่อมีการป่วยใช้ก่อนอื่นก็ต้องเชิญคนทรงมาทรงเจ้า เจ้านั้นจะควมมาไปสู่ปรโลก ซึ่งปวงภูติและบรรพชนสถิตย์ สืบเสาะจนพบวิญญาณหรือขวัญของผู้ป่วยที่ได้หลบหนีออกจากร่างไป และสอบถามจนได้ความว่าเป็นอะไรไป

เมื่อออกจากทรงแล้ว คนทรงจะรายงานความที่ได้สืบทราบมาต่อเจ้าของไข้ หากเป็นเพราะถูกโจมตีโดยผีร้าย คนทรงก็จะบอกวิธีแก้ไขว่าควรทำอย่างไร จึงจะเรียกขวัญคืนมาให้หายสบายดีได้

บางครั้งคนทรงก็รายงานว่า “ต้นไม้ชีวิต” ของคนไข้ในปรโลกถูกตัดไปแล้ว อีกไม่นานคนไข้ก็ต้องตาย ในกรณีนี้ คนทรงก็จะแนะนำให้เจ้าของไข้ปลงเสีย เพราะจะช่วยเหลือไม่ได้แล้ว

คนทรงได้รับการเลี้ยงดูและค่าตอบแทน เมื่อไปทำพิธีเช่นเดียวกับหมอผี และจะรับเชิญไปทำพิธีที่หมู่บ้านไหนก็ได้ หรือในหมู่บ้านเดียวกันอาจมีคนทรงหลายคนก็ได้

ผู้ใหญ่บ้าน

แม้อาช่าจะถือว่าพระผู้เป็นผู้นำหรือหัวหน้าหมู่บ้านที่แท้จริง เขาก็จะต้องตั้งผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้ภูกระเบียบการปกครองท้องถิ่นของบ้านเมือง หน้าที่หลักคือ เป็นตัวแทนของหมู่บ้านในการติดต่อกับราชการ และเจรจาตกลงกับฝ่ายต่างๆ เมื่อมีเรื่องขัดแย้งทางการเมืองในบางหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านก็คือคนเดียวกับพระประจำหมู่บ้านนั่นเอง

แต่บางทีหน้าที่ของพระกับผู้ใหญ่บ้านนั้นก็ตรงกันข้าม แต่ช่วยสนับสนุนกัน เช่น ในเทศกาลปีใหม่ ซึ่งพระจะโยนลูกเต๋าเปิดบ่อนเป็นปฐมฤกษ์แล้วก็ต้องรีบกลับเมื่อสุราเริ่มหลังไหลและการออกกำลังประลองยุทธ์กันก็อาจจะตามมา หากมีเหตุการณ์ร้ายแรงก็เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องห้ามปรัมไกล่เกลี่ยเพราะพระจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการด่าตี ซึ่งเป็นกิจของคฤหัสถ์ไม่ได้

ผู้อาวุโส

ตามปกติหัวหน้าครอบครัวทุกคนในหมู่บ้าน จะต้องเข้าร่วมประชุมกรรมการ หรือสภาอาวุโส ซึ่งจะทำหน้าที่เลือกเฟ้นและแต่งตั้งพระและผู้ใหญ่บ้าน และเป็นທີ່ปรึกษาของผู้นำทั้งสองในการปกครองหมู่บ้าน

ตำนานอาชากล่าวถึงความสำคัญของสภาอาวุโสนี้ไว้ว่า เมื่อครั้งอะเพอมีเยกำลังพยายามคิดว่า จะให้พระอาทิตย์และพระจันทร์สถิตย์อยู่ตำแหน่งใดในท้องฟ้า ก็จะนำความไปปรึกษาสภาอาวุโส ซึ่งมีต้อออกมาว่า ให้พระอาทิตย์อยู่ทางตะวันออก และพระจันทร์ทางตะวันตก พระอาทิตย์และจันทร์ก็ยอมรับโดยไม่มีข้อโต้แย้ง “เพราะเราทำตามมติมหาชน” ดังนั้นอาชาก็เชื่อว่าแม้แต่พระอาทิตย์พระจันทร์ก็ยิ่งเชื่อฟังเสียงสภาอาวุโส

ระยะที่มีเทศกาลงานพิธีเป็นเวลาที่พระจะต้องพบปะปรึกษางานกับสภาอาวุโสบ่อยที่สุด เพราะผู้อาวุโสหลายท่านรู้ชนวิธีต่างๆดีกว่าพระ

ข้าว

ข้าวมิใช่เป็นเพียงอาหารสำหรับอาช่า ข้าวคือ ชีวิตจิตใจ บัญญัติอาช่าให้ความสำคัญต่อข้าว และทุกอย่างที่เกี่ยวข้องตั้งแต่การเพาะปลูก เก็บเกี่ยวและการรับประทาน กำหนดวิธีการไว้อย่างชัดเจน

ตำนานเมล็ดข้าว

มีเรื่องเล่าย้อนหลังไปตั้งแต่ครั้งอาช่ายังไม่รู้จักข้าว ว่ามีแม่มายไร่ทาน แต่มีลูกสาวสวยวัย 13 คนหนึ่ง ดำรงชีพแม่ลูกด้วยการออกช่วยกันขุดหัวเผือกหัวมันเป็นอาหารประทังชีวิตมาหลายเพลลา อยู่ๆขณะที่ไปขุดหัวมันกันที่ริมแม่น้ำใหญ่ ลูกสาววัยกำลังโตก็หายตัวไปอย่างไร้ร่องรอย ยิ่งความโศกเศร้าเสียใจแก่มารดาเป็นอย่างมาก ต่อมาขณะที่กำลังขุดมันอยู่ริมแม่น้ำ มารดาก็แว่วยินเสียงลูกสาวร้องเรียกมาจากใต้ท้องน้ำ ปรากฏว่าลูกสาวดีมีสามีเป็นเจ้ามั่งกรอยู่ใต้บาดาลแถวนั้นเอง มารดาลงไปอยู่เมืองบาดาลตามคำเชิญของลูกสาว ได้สัพพัญญูบอกเล่าเพราะคิดถึงแสงเดือนแสงตะวัน ลูกเขยแสนดีไม่ว่ากระไร รีบมอบของขวัญวันอาลาให้แม่ยาย เป็นเมล็ดข้าวบรรจุอย่างดีในปล้องหญ้า ห่อใบไม้สวยหรู พร้อมกำชับว่าให้เอาไปปลูกลงแล้วจะอิมหน้าสำราญ ไม่รู้จักอดอยากอีกเลย

การณเป็นไปดังที่เจ้ามั่งกรสัญญา พอถึงเวลาเก็บเกี่ยวแม่มายก็ได้ข้าวมากมาย จนแบกกลับบ้านไม่ไหว จึงไปปรึกษาลูกเขยว่าจะทำอย่างไรดี เจ้ามั่งกรแนะนำว่า “ถ้าข้าวมันมากเกินไป ก็ให้แม่ยืนในนาแล้วฉิวปากสามครั้ง ตบมืออีกสามแปะ” แม่ยายทำตาม แม่ยายทำตาม ข้าวที่มากมายหายไปนับัดล เหลืออยู่เพียงให้ชนกลับบ้านได้ในวันเดียว ทุกวันนี้ อาช่าก็ยังใช้กระบุงชนข้าวแบบเดียวกับของเจ้ามั่งกร บรรจุข้าวแฉกและระมัดระวังไม่ให้มีการปรบมือหรือฉิวปากขณะอยู่ในนาโดยเด็ดขาด

อาช่ายังมีความเชื่อเช่นเดียวกับชนชาวเอเชีย ทุกชาติ ทุกภาษาว่าต้นข้าวก็มีวิญญาณ หรือขวัญที่จะต้องถนอมรักษา ระหว่างที่ต้นข้างกำลังเติบโตอยู่ในนา จึง

ระมัดระวังไม่ทำสิ่งใดให้ชาวขวัญหนี เพราะหากกรณีเช่นนั้นก็ต้องทำพิธีเรียกขวัญกัน เหมือนเมื่อมีคนเจ็บป่วย ขณะที่ผีดเม리트ข้าวจากต้นหลังเก็บเกี่ยวก็จะร้อง “จิว...จิว แปลว่า “เพิ่ม...เพิ่ม” เวลาแบกกลับบ้านก็ระวังอย่างยิ่งยวด ไม่ให้เมล็ดข้าวตกลงในแม่น้ำลำธาร เพราะกลัวว่าถ้าเจ้ามังกรเห็นเข้าจะคิดว่ามีข้าวเกินต้องการและบันดาลให้ได้ผลน้อยลง

การเลือกทำเลนา

อาช่าเลือกพื้นที่ทำนาที่ไม่เห็นป่าช้า เพราะเชื่อว่าป่าช้าจะทำให้ชาวขวัญหนี เมื่อเลือกได้ทำเลที่เห็นว่าเหมาะสมแล้วก็ยังต้องรอดูให้แน่ใจว่าเจ้าที่เจ้าทางเห็นชอบ หากระหว่างที่รอนั้นเจ้าของนาฝันเห็นคนล่ำหู่หรือไทยใหญ่ หรือเผชิญไปเห็นทวารหรือ หมูป่าวิ่งออกไปจากที่ที่เลือกไว้ก็จะไม่ยอมใช้ที่นั้น ออกเสาะหาทำเลใหม่

แผ้วถางเผาเตรียมนา

หากไม่ปรากฏกลางร้ายใด ๆ ชาวนาจึงจะเริ่มแผ้วถางเตรียมพื้นที่ การล้มไม้ใหญ่ จะต้องเลือกวันมงคล และหากต้นไม้ดีลังกาเวลาล้มหรือกิ่งก้านสาขาเกิดติดปลักก็จะถือว่าเป็นวิธีที่ผีบอกเหตุว่าจุดนี้ไม่ดีต้องหาที่เริ่มถางกันใหม่

เมื่อแผ้วถางพื้นที่จนเรียบร้อยแล้วก็ต้องให้สภาพอากาศชุ่มชื้นวันเผา เพราะจะต้องเผาพร้อมกันทั้งหมดบ้าน เคล็ดที่ถือกัน คือจะไม่จุดไฟในวันซาล เพราะนาจะไหม้ เป็นทาศลายลายเสียไม่สม่ำเสมอ วันวอกและวันกุน ถือว่าดี เพราะไฟจะโลดไปมา เผาไหม้ได้รวดเร็วคล้ายสิงหรือเกลือกิ้งไปทั่วคล้ายหมู

พิธีล้างข้าวและเพาะปลูก

วันก่อนที่จะเริ่มปลูกข้าว เขาจะทำพิธีไหว้เจ้า ในการเตรียมพิธีพระจะนำชาวบ้านไปจัดการขุดลอกแหล่งน้ำให้เรียบร้อยและวางรางไม้ไผ่ที่ใช้ในการชลประทานเสียใหม่ แล้วก็ทำพิธีเช่นหลังจากนั้นก็นำ กระบุงข้าวเปลือกกรุ่นแรกที่จะเพาะในวันนั้นไปวางรับน้ำจากท่อใหม่ พระจะอธิษฐานต่อ อะเพอมีเยว่า “ขอเชิญมาเสวยไก่ผู้ไก่เมียที่ข้าน้อยนำมาถวาย และโปรดดลบันดาลให้สายน้ำบริสุทธิ์ประเสริฐนี้พัดพาเสนียดและอัปมงคลทั้งหลายจากเมล็ดข้าวไปให้พ้น ขอมงคลจงมีแด่ข้าเราทั้งหลายด้วยเทอญ”

หลังพิธีพระจะนำเมล็ดข้าวที่เสกหรือล้างแล้วไปที่นาของตน ก่อนเพราะก็ต้องตั้งศาลให้ขวัญข้าวไว้กลางนา เป็นกระบะโครงไม้ไผ่ใบจากง่าย ๆ ขนาดพอทำหลุมเพาะข้าวได้เก้าหลุม (เลขสามเป็นมหาสิทธิโชคสำหรับอาช่าและสามสามครั้งเท่ากับเก้า) เมื่อนำเมล็ดข้าวเสกลงเพาะในศาลเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านอื่น ๆ จึงจะเริ่มปลูกข้าวในนาของตนได้

การบำรุงรักษา

สามสัปดาห์ (36 วัน) หลังพิธีปลูกแต่ละครอบครัวก็จะให้คนไปขุดหนองขนาจากนาของตนคนละตัว นำไปรวมกันห่อใบไม้อย่างแน่นหนาแล้วเสียบปลายไม้ไผ่ตอกไว้ที่ริมนา ตะโกนร้องท้าวว่า “เฮ้อ ไ้ระยาที่ชอกกินราก ลองกินใบดูชะมั่ง” หลังจากพิธีโล้ซึ่งข้าชานาก็จะจับตักแต่นมาห่อใบไม้เสียบประจานเหมือนกันแต่คราวนี้ร้องท้าวว่า “ไ้ระยาที่ชอกกินใบ ลองกินรากชะมั่ง” เหล่านี้เป็นวิธีตัดไม้ข่มนามศัตรูข้างทั้งหลายซึ่งอาช่าหวังว่าจะได้ผล

การเก็บเกี่ยว

พระเป็นผู้เปิดปฐมฤกษ์การเก็บเกี่ยวอีกนั่นแหละ โดยการเด็ดรวงข้าวสามรวงจากศาลขวัญข้างกลางนา นำไปถวายเจ้าที่ศาลพระภูมิในบ้านอีกสามรวงไปถวายเจ้าในนาเป็นการแสดงกตเวทิตาที่ทรงรศคุ้มครองพิชพันธุ แล้วเกี่ยวไปอีกให้พอทำพิธี “เช่นข้าใหม่” ที่บ้าน เสร็จพิธีแล้วชาวบ้านจึงจะเก็บเกี่ยวข้าวในนาของตน

การเลือกคู่สมรส

การเลือกคู่

หนุ่มสาวอาช่ามีเสรีภาพในการเลือกคู่อย่างเต็มที่แม้ว่าจะต้องได้รับอนุญาตจากบิดามารดาเสียก่อนจึงจะทำพิธีแต่งงานได้ ธรรมเนียมที่มีมาแต่ดั้งเดิม คือหนุ่มควรจะแต่งกับสาวต่างหมู่บ้าน จึงเป็นธรรมเนียมอีกนั่นแหละที่หนุ่มไฟแรงทั้งหลายจะต้องจับกลุ่มกันในช่วงที่ว่างงานคือระหว่างหลังเทศกาลปีใหม่กับก่อนเริ่มหน้านา ยกพวกออกตระเวนหาสาวในอุดมคติไปตามหมู่บ้านต่างๆ สำหรับโอกาสนี้แม่ที่มีลูกบ่าวก็ต้องจัดแจงแต่งองค์ให้ลูกชายมีเสื้อใหม่ย่ามใหม่ ที่เนียบไม่แพ้ใครให้ประทับใจสาว สมบัติเครื่องเงินประดามีก็นำมาให้แต่งงานแพรวพราว ระยะเวลาซึ่งคอยต้อนรับหนุ่มอยู่กับบ้านก็จะแต่งตัวเต็มที่ไม่ว่ากัน วิธีที่จะได้พบปะสังสรรค์ทำความรู้จักมักคุ้นกันก็คือหนุ่มจะไปพักบ้านเพื่อนหรือญาติ แล้วอาสาช่วยงานเพื่อจะได้มีเหตุให้ได้สมานสามัคคีกับผู้หญิงในกิจกรรมประจำวันของเจ้าหล่อน

การเกี่ยวพา

ตกค่ำหลังอาหาร หนุ่มสาวมักไปพบกันที่ “ลานเกี่ยว” ของหมู่บ้านในแสงไฟที่อบอุ่นผะผ่าว สาวจะร้องรำให้หนุ่มดูรอบหนึ่งก่อน แล้วหนุ่มจะลุกขึ้นแสดงฝีมือควบเสียงแคนหน้าเต้า ปากก็ร้ายเพลงยาวเว้าวอน ริมลานมีม้านั่งที่จัดไว้ให้หนุ่มสาวได้นั่งพำพรวดพอได้ทีหลายคู่ก็หลบหายไปกับสายลมและแสงดาว

การสู้อ

เมื่อพบคนถูกใจถึงขั้นตกลงจะร่วมชีวิตกันแล้ว หนุมก็จะแจ้งบิดาหรือพี่ชาย เพื่อให้ไปสู้อต่อบิดาของฝ่ายหญิง พ่อของสาวก็ต้องให้ญาติหญิงสอบปากคำเจ้าให้แน่ ว่าจะเอาอย่างไร เป็นธรรมเนียมของสาวอาช่าที่จะต้องเขียนอายุและตอบปฏิเสธต่อพ่อของเธอเสียก่อนแม้ว่าจะได้ตกปากรับคำกับพ่อหนุมไปแล้วก็ตาม ต้องให้มีรายการขยันชะยอกันพอหอมปากหอมคอจึงจะตอบตกลง คุณพ่อทั้งของบ่าวและสาวก็ต้องตีมีเหล้าสัญญาสาบานว่าจะเกี่ยวดองกันแล้วทั้งสองฝ่ายจะต้องนำสินสอดมากองครบตามจำนวนที่ตกลงกันให้ทั่วมาลีวราชคือผู้ใหญ่ที่ทั้งสองฝ่ายนับถือถือเงินจำนวนนี้ไว้ หากฝ่ายใดผิดสัญญาเพิกถอนการหมั้นก็ต้องเสียสินสอดให้อีกฝ่ายยึดไป แต่หากเปลี่ยนใจกันทั้งคู่หรือได้ทำพิธีแต่งงานไปเรียบร้อยแล้ว ต่างฝ่ายก็จะได้รับเงินสินสอดคืน

พิธีแต่งงาน

เมื่อหมั้นกันเรียบร้อยแล้ว และฝ่ายชายได้สะสมอาหารและเครื่องตีมีได้เพียงพอที่จะจัดเลี้ยงฉลองการแต่งงาน เจ้าบ่าวและสหายก็จะพาเจ้าสาวเข้าหมู่บ้านโดยจัดให้พักที่บ้านญาติคนหนึ่ง ก่อนพิธีแต่งงานเริ่มในบ่ายวันรุ่งขึ้น โดยญาติผู้ใหญ่ชายของเข้าบ่าวกับเฒ่าแก่ซึ่งตามปกติเป็นสตรีสูงอายุจะมานำเจ้าสาวเข้าบ้าน ก่อนเข้าเจ้าสาวจะต้องเปลี่ยนไปนุ่งกระโปรงขาวซึ่งเธอจะสวมไปตลอดพิธี และถอดหมวกยื่นให้กับเพื่อนเจ้าสาวพร้อมกับกระโปรงดำซึ่งผลัดออก

ขั้นต่อไปเขาจะขลิบผมเจ้าสาวหนึ่งปอยซึ่งเธอจะต้องรับไว้ด้วยชายเสื้อไม่ให้ตกดิน เขาจะนำหมวกกันฝนมาสวมให้เจ้าสาว แล้วนำเธอเข้าบ้านทางประตูผู้ชาย ขณะที่ขึ้นบันไดผู้เฒ่าจะเอาหลักไม้ไผ่พาดหลังคาสามครั้งพร้อมกับร้อง “โซ โซ โซ” ครั้นเจ้าสาวขึ้นถึงยอดบันไดเธอก็จะปล่อยชายเสื้อให้ปอยผมตกดินเป็นสัญลักษณ์ว่าเธอได้ตัดขาดจากพันธะผูกพันกับตระกูลเก่าเข้าเป็นคนในตระกูลของสามีอย่างสมบูรณ์

บ่าวสาวจะไปนั่งคู่กันบนม้าเตี้ยๆ ข้างเตาไฟในเขตผู้หญิงของบ้าน รับเอาโซ่ตีมีหนึ่งใบมาถือไว้ แล้วยื่นให้กันและกันสามครั้งตามคำสั่งของเฒ่าแก่ ครบแล้วเฒ่าแก่จึงป้อนโซ่นั้นให้แก่บ่าวสาวหลังจากนั้นเขาจะตีมีไต่ด้วยอมๆหนึ่งตัวแบ่งให้บ่าวสาวกิน เป็นสัญลักษณ์ว่าได้ร่วมชีวิตกันฉันท์สามีภรรยาแล้ว

งานเลี้ยงและการอวยพร

งานเลี้ยงฉลองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพิธีแต่งงานนั้นยืดยาวออกไปถึงสองวัน เจ้าภาพต้องล้มน้อยอย่างน้อยหนึ่งตัวสำหรับปรุงอาหาร แยกชายหญิงแยกสำรับกันโดยเด็ดขาด แยกชายก็กินกันที่เขตผู้ชาย แยกหญิงก็อยู่ในเขตผู้หญิง ระหว่างที่กินเลี้ยงเฮฮากันเต็มที่เพื่อนฝูงรุ่นราวคราวเดียวกันของบ่าวสาวก็จะเอาเขม่ากันหม้อมาทาหน้าเจ้าบ่าวเจ้าสาวและหากินเองเป็นที่ครื้นเครง ถือว่าเขม่าจะนำลาภมาให้

หลังงานเลี้ยงถึงพิธีส่งตัว เขาจัดให้บ่าวสาวนั่งอยู่ในเขตผู้หญิงใต้ศาลพระภูมิผู้เฒ่าหนึ่งหรือหลายคนซึ่งยืนอยู่ในเขตผู้ชายอีกฟากหนึ่งของฝาผนังนั้นกล่าวอวยพรและ

ร้ายโหวทสั่งสอนการครองชีวิตตามบัญญัติอาช่าอย่างละเอียดลึกซึ้ง ระหว่างที่ร้ายก็สาธิต ข้าวสุกข้ามฝาบ้านไปที่บ่าวสาว เป็นสัญลักษณ์ว่าให้สมบุญด้วยพลาทานามัย พิษพันธุ์ ัญญาหาร อายุยืนนานลาภสัตว์สี่เท้า ลูกเด้าเรียงรายนับได้หญิงห้าชายห้า

บ่าวสาวจะต้องแสดงความเคารพผู้เฒ่าผู้แก่ที่มาในงานเป็นพิเศษโดยเจ้าบ่าว ต้องป้อนเหล้าถึงปากท่านที่ละคนจนครบ ผู้เฒ่าจิบเหล้าแล้วกล่าวอวยพรบ่าวสาว พอเสร็จงานก็ต้องจัดขบวนแต่เนื้อหมูไปส่งถึงบ้านเฒ่าแก่ผู้เป็นประธานในพิธีเพื่อแสดง กตเวทิตาคุณ

เรือนน้อย

หลังแต่งงานผัวเมียคู่ใหม่ จะได้เรือนน้อยปลูกเฉพาะใช้นอนเป็นสัดส่วนของตัว อยู่ติดเรือนใหญ่ของพ่อเข้าบ่าว ลูกชายลูกสะใภ้ยังคงกินข้าวร่วมกับครอบครัวพ่อและลูกสะใภ้เป็นสมาชิกของครอบครัวสามี ร่วมกิจกรรมทุกอย่างรวมทั้งไหว้เจ้าด้วย เธอยังคงมีอิสระที่จะไปเยี่ยมเยียนครอบครัวตัวเอง คงความใกล้ชิดสนิทสนมแต่จะต้องสำนึกอยู่เสมอว่าเป็นคนของตระกูลสามีและมีหน้าที่หลัก คือ ผลิตทายาทผู้สืบสกุลของเขาให้ยืนยาวต่อไป

การหย่าร้าง

ในหมู่คู่ที่เพิ่งแต่งงาน การหย่าร้างออกจะเป็นเรื่องธรรมดา แต่หากอยู่กันได้นานไปเรื่องหย่าร้างออกจะยาก หากผู้หญิงมีชู้ ชาวบ้านจะมองว่าเธอทำให้การสืบสายของตระกูลสามีมีมลทิน เพราะเหตุนี้เมื่อมีเรื่องแดงขึ้นก็แทบจะหมายถึงการหย่าขาดโดยอัตโนมัติ โดยที่ฝ่ายภรรยาไม่มีสิทธิในทรัพย์สินใดๆทั้งสิ้นนอกจากเสื้อผ้าที่นุ่งห่มอยู่ ลูกตอกอยู่กับบิดา ชายชู้จะถูกปรับและอาจถูกบังคับให้แต่งงานกับเธอ

หากพิสูจน์ได้หรือเห็นได้ชัดว่าภรรยาเป็นหมัน สามีอาจหย่าขาดจากเธอได้ แล้วรีบแต่งงานใหม่เพื่อทำหน้าที่สืบสายให้ทัน หากภรรยาคลอดออกมาแต่ลูกสาวหรือพอคลอดได้หน่อยก็ตายหมด มักเป็นที่เพ่งเล็งว่า การแต่งงานครั้งนี้คงไม่สมพงษ์และมักจะมีการหย่าร้างกันไป ในกรณีเหล่านี้ หากสามีไม่หย่าก็อาจจะมีการหย่าได้โดยไม่มีใครเห็นว่าผิด

ในกรณีที่สามีหย่าร้างภรรยาด้วยเหตุผลอื่น นอกเหนือไปจากการที่เธอมีชู้ และทั้งคู่มีบุตร สามีจะต้องจ่ายค่าปรับตามจำนวนเงินที่สภาอาวุโสกำหนด แต่ก็มักมีการต่อรองกันสุดฤทธิ์คู่ที่หย่ากันแล้วตกอยู่ในภาวะ “ต้องห้าม” คือห้ามไม่ให้เข้าไปยุ่งกับชีวิตใหม่และคู่ใหม่ของมันและกันและกันและห้ามมิให้ติดต่อพูดจากันอีกต่อไป

การเกิด

เมื่อหญิงอาช้ตั้งครรภ์ถือว่าเธอโชคดี ระหว่างมีครรภ์ทั้งสามภรรยาต้องระมัดระวังไม่ทำผิดข้อห้ามต่างๆ เพื่อความปลอดภัยแข็งแรงของทั้งแม่และเด็ก

การคลอด

หญิงตั้งครรภ์ทุกคนอยากจะคลอดลูกในบ้าน ซึ่งมีแม่ผัวหรือผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ในการคลอดและเลี้ยงดูทารกคอยช่วยเหลือ แต่หญิงอาช้มีครรภ์มักต้องทำงานในไร่หนักจนถึงเวลาคลอด บางทีจึงมักคลอดกันในไร่นานั่นเอง

อาช้จะไม่ยอมแตะต้องทารกเมื่อคลอดออกมาจนกว่าเด็กจะร้องครบสามครั้ง ถือว่าร้องขอพร ขอขวัญและอายุยืนยาวจากอะเพอมีเย่ เมื่อร้องแล้วหมอดำแยจึงอุ้มเด็กขึ้นและตั้งชื่อให้เรียกชั่วคราวเพื่อกันไม่ให้ผีมาแย่งเอาไปเพราะคิดว่าไม่มีใครต้องการ เมื่อเป็นที่แน่ใจได้แล้วว่าเด็กแข็งแรงและจะอยู่รอดปลอดภัยจึงจะทำพิธีตั้งชื่อเป็นการถาวรสืบไป

การตั้งชื่อ

เมื่อสมควรแก่เวลาที่จะตั้งชื่อจริงแก่เด็ก พ่อแม่จะขอให้ผู้เฒ่าที่นับถือตั้งชื่อ แล้วทำพิธีแจ้แก่บรรพชน ธรรมเนียมคือพยางค์ท้ายชื่อบิดา จะกลายเป็นพยางค์ต้นของชื่อบุตร เช่น บิดาชื่อ บิวเซะ บุตรอาจชื่อ เซะตำ เซะบิว และ เซะซอ ตามลำดับ และเมื่อเด็กรุ่นนี้เติบโตขึ้นเป็นบิดา พยางค์ท้ายของชื่อเขาก็จะกลายเป็นพยางค์ต้นของชื่อลูกต่อไป ระบบนี้ช่วยให้สืบสาว การสืบเชื้อสายขึ้นไปได้ถึงบรรพบุรุษต้นตระกูล แต่ชื่อนี้มิได้ใช้กันในชีวิตประจำวันแต่ในการทำพิธีไสยศาสตร์ และหาไม่ถูกโฉลกก็ต้องเปลี่ยน

คลอดยากหรือผิดปกติ

อาช้ถือว่าการคลอดบุตรตายเป็นการตายโหงอย่างหนึ่งจึงกลัวกันมาก เพราะจะต้องทำพิธีส่งวิญญาณไม่ให้กลับมารบกวนบ้านกันยุ่งยากและสิ้นเปลืองเหลือหลาย จึงมีพิธีไสยศาสตร์ที่เชื่อว่าจะช่วยให้คลอดง่ายต่างๆ เพื่อป้องกันชีวิตของทั้งแม่และเด็ก

เด็กแฝด เด็กที่เกิดมาพิการไม่สมประกอบ หรือผิดธรรมดา แม้เพียงเล็กน้อยเช่นมีนิ้วอกเกินออกมาอีกนิ้วเหล่านี้ อาช้ถือว่าเป็นเสนียด ซึ่งหากเลี้ยงไว้จะนำเภทภัยและความชวนาๆ ประการมาสู่หมู่บ้านเป็นส่วนรวม ถือว่าเด็กเกิดมาเพราะเทพยดาหรือภูตผีต้องการลงโทษบิดาหรือมารดาของทารกเพราะได้บาปผิดบัญญัติไว้ จึงจะต้องรีบกำจัดทารกเสียด้วยการปิดกั้นลมหายใจ แล้วนำไปฝังในป่าให้ไกลจากหมู่บ้านที่สุดที่จะทำได้ ส่วนพ่อแม่เด็กและชาวบ้านทั้งหมดก็จะต้องทำพิธีเช่นไหว้อช้ขมาลาโทษกันเป็นที่เอิกเกริกไปทั้งหมู่บ้าน

การตาย

อาช่าถือว่าการตายคือการเปลี่ยนภพจากโลกมนุษย์ไปสู่ปรโลกอันเป็นที่สถิตย์ของวิญญาณบรรพชน หากได้กระทำพิธีการต่างๆอย่างถูกต้องวิญญาณผู้ตายก็จะเป็นภัยแต่จะช่วยเหลือคุ้มครองลูกหลานให้สืบเผ่าพันธุ์เจริญรุ่งเรืองต่อไป

ทันทีที่ตาย สมาชิกครอบครัวจะจัดการเรื่องอาบน้ำศพและแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่ ซึ่งจะต้องจัดเตรียมไว้แล้วใส่เหรียญเงินในปากพร้อมกับแจ้งให้ผู้ตายนำไปซื้อสิ่งของที่ต้องใช้ แล้วจึงมัดศพด้วยผ้าดำ คลุมด้วยผ้าแดงอีกชั้นหนึ่ง ตั้งศพเรียบร้อยแล้วจึงมีการร่ำชื่อบรรพบุรุษจนครบสาย เป็นครั้งแรกที่ชื่อผู้ตายได้รวมอยู่ในร่ำนี้ด้วย การร่ำนี้ควรทำโดยบุตรชาย ซึ่งหากทำไม่ได้ก็เชิญพระมาร่ำ มีการสวดศพทุกคืนจนกว่าจะนำไปฝัง ญาติมิตรมีมาเฝ้าศพก็จะตั้งบ่อนพนันบ้าง ร้องให้คร่ำครวญหรือร้องเพลงพรรณนาไว้อาลัย และทำพิธีไสยศาสตร์ต่างๆกันไปตามธรรมเนียม

โลงศพ

เขาจะเลือกโคนไม้ใหญ่หนึ่งต้นมาทำโลงศพ เลื่อยซุงออกให้ท่อนพอดีความยาวที่ต้องการสองท่อน ท่อนหนึ่งให้ขวานตากเกลากลายเป็นรูปเรือท้องมน อีกท่อนซึ่งใช้ทำฝาปิดก็ตากเกลากให้แหลมขึ้นเป็นสันมีส่วนเว้าแล้วด้ามถือตรงกลางดั่งในภาพ เขาต้องลองประกบตัวโลงกับฝาแล้วแต่งเกลากให้สนิทพอดี และทำไม้เส้าให้ตั้งโลงให้มั่นคง เมื่อเสร็จเรียบร้อยก็จะตั้งไว้นอกบ้านก่อน ผู้แทนจากทุกบ้านมา “รด” ฝังโลงด้วยสุราแล้วจึงนำสาลีกรูภายในทั้งตัวโลงและฝาให้รู้สึกนุ่มสบาย

จากนั้นจึงนำโลงเข้าบ้าน ทำการบรรจุศพโดยแก้มัดตราสังออก “เช็ดหน้าตา” ให้ศพโดยใช้สาลีเช็ดเปลือกตา แล้ววางเสื้อผ้าอีกหลายชุดไว้บนศพ มัดตราสังเรียบร้อยแล้วห่อด้วยผ้าแดงอีกครั้ง ปิดฝาโลง เอาชันยา มัดฝากับโลงให้ติดกันแน่น และตั้งศพไว้ในบ้านขณะที่ครอบครัวรวบรวมวัสดุและอาหารให้พร้อมสำหรับการเช่นไหว้และเลี้ยงแขกในงานศพเมื่อพร้อมแล้วจึงทำพิธีฝัง ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะทำได้ทำภายในสองสามวันหลังวันมรณะกรรม แต่ก็มีบางรายที่ต้องตั้งศพรอไว้เป็นเดือน

งานศพ

พิธีศพก่อนนำไปฝังนี้จะต้องเชิญหมอมือทำในบ้านที่ตั้งศพ หมอจะต้องสวดมนต์เวทย์ของอาช่าถึงสามวันสองคืนโดยไม่มีการผิดพลาดเลย เวทย์นี้มีบทบอกวิธีไปสู่สัมปรายภพแก่วิญญาณผู้ตายอย่างละเอียด

หากเป็นศพผู้อาวุโสที่สำคัญ จะต้องฆ่าควายอย่างน้อยหนึ่งตัวบูชาขวัญ หมอมือชั้นอาจารย์ (ผีมา) เท่านั้นจึงจะสามารถป่าว เรียกหมู่ภูตตลอดจนวิญญาณผู้ตายมาช่วยในการแทงควายให้ถูกวิธี ขณะที่แทงจะต้องใช้ชายฉกรรจ์หลายคนช่วยกันจับปากควายอ้าและกรอกน้ำเพื่อมิให้ควายส่งเสียงร้อง แล้วจึงกลบหัวควายด้วยแกลบเมื่อฆ่าเสร็จ

พิธีฝัง

ชายฉกรรจ์หลายนายช่วยกันหามโลงศพซึ่งผูกกระหนาบไว้ด้วยคานไม้ยามสองคานออกจากบ้านไปสู่สุสาน ยังจุดที่ได้ขุดหลุมเตรียมไว้แล้วตั้งแต่วันก่อน ให้นายตามทิศตะวันออก-ตก ขณะที่หามโลงออกจะพันชายคาเขาจะดึงหม้อมุงหลังคาสักกำมือมาเห็นใบไม้กับเชือกมัดโลงเป็นสัญลักษณ์ว่าคนเป็นจะแบ่งบ้านให้คนตายอยู่ และต่อมาก็มีการแบ่งนาบริเวณเล็กๆไว้ให้คนตายได้ปลูกข้าวกินด้วย

เวลาฝังมีการทำพิธีที่สุสาน เมื่อกลบหลุมเรียบร้อยแล้วก็จัดวางเครื่องใช้ส่วนตัวของผู้ตาย เช่น กล้องยาสูบ ถ้วยชา น้ำเต้า และเครื่องมือหากินไว้บนหลุม ที่หัวหลุมปักไม้ไผ่ยาวเพื่อแขวนย่ามบรรจุอาหารไว้ให้ผู้ตายด้วย

เมื่อเสร็จพิธีก็กลับบ้าน ครอบครัวผู้ตายกินอาหาร “มือส่งวิญญาณ” เพื่อย้ำให้ผู้ตายตระหนักว่าบัดนี้มีเขตแดนอันละเมียดมีได้ระหว่างภพคนเป็นกับคนตาย เขาจะต้องไม่รบกวนคนที่ยังมีชีวิตอยู่ อีกหนึ่งปีต่อมาจึงจะมีพิธีเชิญวิญญาณกลับมาคุ้มครองลูกหลานเช่นเดียวกันบรรพชนคนอื่นๆ

ตายไม่ดี

ตายแบบที่อาช่าถือว่าไม่ดีมีสองประเภทใหญ่ๆ คือตายโหงกับตายโดยไม่มีทายาทสืบตระกูล การตายโหงนั้นจะต้องทำพิธีล้างบาปหรือขอขมาลาโทษเทพหรือผีเสียก่อนจึงนำศพไปฝังที่สุสานของหมู่บ้านได้ แต่ก็ยังมีการตายสามชนิดที่ห้ามฝังแม้ในสุสาน จะต้องจัดการฝังไว้ในที่ๆถึงแก่ความตายนั่นเอง คือ การตายเพราะถูกเสือกัด จมน้ำตาย และเป็นผีตายตาย หลุมฝังจะต้องขุดลึกเป็นพิเศษเพราะจะต้องฝังสุนัขไว้บนศพเพื่อกันไม่ให้ผีออกมาอาลาवादร้องโหยหวน

ส่วนการตายโดยไม่มีทายาทสืบตระกูลนั้นก็ประกอบพิธีในบ้านคล้ายตายธรรมดาผิดกันแต่ว่าจะต้องเจาะฝานำศพออกจากบ้าน ออกทางประตูไม่ได้ และเนื่องจากไม่มีผู้ใดคอยบูชาบรรพชนอีกต่อไปแล้วก็ต้องรื้อศาลออกไปโยนทิ้งเสียในป่าขณะที่ฝังศพผู้นำไปทิ้งต้องร้องบอกบรรพชนว่า “ในเมื่อท่านไม่ปกป้องรักษาลูกหลานที่นี่ก็ไม่มีใครเช่นไหว้ท่านแล้ว” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาช่าถือธรรมเนียมหน้าที่ในครอบครัวรุนแรงเพียงใด

อาช่าจะไม่พูดถึงความตายในเวลาปกติ หรือทำในสิ่งที่เขาเชื่อว่าอาจเรียกวิญญาณคนตายกลับมาเข้าร่างอีกได้ เช่น เคาะโลงโกสั่วศพ ผีปากในห้องหรือคู่ครองเอ่ยชื่อไสยศาสตร์ของผู้ตาย ถือว่าเมื่อมีชีพอยู่ก็ไม่พึงพะวงกับความตายและเมื่อจากโลกนี้ไปแล้วก็ไม่พึงกลับมาวุ่นวานอีก

โรคภัยและการรักษา

อาช่าเชื่อว่า ผู้ที่ปฏิบัติตามบัญญัติอย่างเคร่งครัดจะสมบูรณ์ด้วยพละทานามัยและโชคสาม ซึ่งก็น่าจะมีความจริงอยู่ไม่น้อยเพราะไม่เคยมีโรคเรื้อนในหมู่อาช่าเลย

เขาเชื่อว่าความตายและโรคภัยทั้งหลายที่เกิดขึ้นเป็นเพราะผู้ป่วยและผู้ตายได้ละเมิดศีลทำให้บรรพชนขัดเคือง ตัวอย่างเช่น เมื่อเกิดมีการตายถึงสิบศพในเวลาไล่เรี่ย

กัน ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งชาวบ้านก็จะสรุปลงความเห็นว่าเป็นเพราะศพแรกนั้นขุดหลุมฝังไม่ถูกต้องทาง จึงทำให้อีกเก้าชีวิตต้องพลอยดับสูญไปด้วย

ความเจ็บป่วยอาจเกิดขึ้นเพราะ “ผิดผี” เมื่อเพื่อนผู้เขียนเกิดปวดไหล่รุนแรงขึ้นมา ก็ได้รายงานจากคนทรงว่าเขาไปผิดผีต้นไม้เข้า เพราะเอาพินไปกองถมไว้โคนต้นเกะกะ เมื่อรื้อกองพินเรียบร้อยแล้ว อาการปวดก็หายไปอย่างน่าอัศจรรย์

หรือเป็นเพราะ “ขวัญหนี” ซึ่งทำให้เจ้าของร่างสลดหลุดจนถึงล้มหมอนนอนเสื่อในที่สุด จะให้หายก็ต้องให้ผู้เฒ่าทำพิธีเรียกขวัญ ซึ่งต้องทำทั้งบนเรือนที่นอนป่วยอยู่และไปทำพิธีกันที่นอกประตูหมู่บ้าน ผู้เฒ่าจะร่ายบทกวีสวดไพเราะกล่อมมิวิญญาณให้ละทิ้งดินแดนแห่งความเศร้าหมองอันมืดมิด มาสู่บรรยากาศศุภฤกษ์อันอบอุ่นของครอบครัวเสร็จแล้วผู้เฒ่าก็จะกลับบ้านผู้ป่วยก่อนขึ้นบันไดจะตะโกนถามขึ้นไปว่า “ขวัญกลับมาหรือยัง” คนในบ้านต้องตอบออกมาว่า “มาแล้ว รุ่งกลับมาเมื่อก็เอง” ผู้เฒ่าก็จะผูกข้อมือให้คนไข้เพื่อรักษาขวัญไว้ไม่ให้หนีไปอีก

อาชารู้ว่าโรคบางโรคนั้นเป็นกรรมพันธ์ เช่น วัณโรค โรคลมชัก และโรคจิตหนุ่มสาวในครอบครัวที่มีประวัติของโรคเหล่านี้บางทีก็หาคุ้ยาก

เขารู้อาการของคนที่มีโปรดให้เป็นคนทรงคนๆนั้นจะจับไข้ นอนไม่หลับตอนกลางคืน เอาแต่พร่ำบ่นมนต์ที่คนทรงใช้เวลาเข้าทรง กินอาหารแบบที่คนอื่นกินไม่ได้ และมีอาการประหลาด ซึ่งแพทย์แผนปัจจุบันเรียกว่า “โรคจิต” อาช่าเชื่อว่าคนที่โดนผีเรียกนี้จะบ้าถ้าไม่ทำตามประสงค์ของผี แต่ถ้ายอมเป็นคนทรงแต่โดยดี อาการป่วยใช้ก็จะทุเลาลงจนหายสนิท

แต่อาช่าก็มีได้โทษญาติโทษผีในทุกกรณี เป็นต้นว่าเมื่อถูกขวานจาม ก็รู้สาเหตุกันจะๆว่าใครจามด้วยสาเหตุใด และจัดการรักษากันตามที่จะทำได้ด้วยยาสมุนไพรหรือห้ามส่งโรงพยาบาล แต่หากถูกฟาดด้วยกิ่งไม้เมื่อมีพายุก็อาจจะสันนิษฐานว่าผีบันดาลและจะต้องทำพิธีไสยศาสตร์ควบคู่กันไปกับการรักษาบาดแผลด้วยยา

ในบางกรณีจะมีการทำพิธีเพื่อป้องกันหมู่บ้านทั้งหมู่บ้านจากภยันตราย ตัวอย่างเช่น เมื่อมีลูกบ้านซึ่งไปติดคุกมานานกลับมาอยู่ในหมู่บ้านอีก ก่อนเข้าประตูหมู่บ้านเขาจะต้องลุยไฟ แล้วใช้มีดแทงป่าขีดเส้นสามเส้นบนพื้นถนนข้างหลังโดยไม่หันไปมองเป็นการตัดขาดจากอุปมงคลทั้งหลายซึ่งอาจจะตามมาแผ้วพานให้หมู่บ้านต้องเดือดร้อน

สรุป

เมื่อคิดถึงว่าอาช่าสามารถรักษาสามัคคีธรรมและความใฝ่ดีในวัฒนธรรมของพวกเขาไว้ได้ทั้งๆที่ต้องฟันฝ่าอุปสรรคและความทุกข์ยากอย่างแสนเข็ญขณะที่อพยพหลบภัยมาถึงห้าประเทศแล้วนี้ ก็อดที่จะชื่นชมในความทรหดอดทนของพวกเขาไม่ได้

แต่ก็อดที่จะทอดถอนใจด้วยความกังวลแทนพวกเขาไม่ได้เช่นกัน เพราะความยากลำบากและปัญหาต่างๆในการดำรงคงไว้ซึ่งบัญญัติอาช่าที่มีมาในอดีตนั้นนับวันแต่จะเพิ่มปริมาณและความสลับซับซ้อนขึ้นในอนาคต

ทุกวันนี้เมื่อไปเยือนเรือนอาช่า ประตาคะโหลกและเขาสัตว์ที่แขวนฝาประดับเขตผู้ชายของบ้านนั้นคร่ำคร่า แสดงว่าไม่มีสัตว์ให้ล่าเลี้ยงชีพมานานเต็มที มองไปที่นาข้าวก็เห็นชัดว่าเขียบไถออกไปจากหมู่บ้านขึ้นทุกวัน และยังเฝ้าดูเขาทนสู้กับความลำบากยากจน นานวันเข้าก็ยิ่งเห็นพวกเจ้าหันเข้าฟังก้องผืนมากขึ้น

อาช่ามักพร่ำสอนลูกหลานให้ “สองหูฟังชนบอย่าแซ่เขื่อนตาอย่าเลือนลานปักรักไว้” เป็นการย้ำให้อุ่นซนดำเนินชีวิต อยู่ในกรอบบัญญัติอาช่าอันดีงาม แต่ลูกหลานสมัยนี้มักจะย้อนผู้ใหญ่ว่า “ประเพณีก็ดีสำหรับคนรุ่นพ่อ ยังพอมีเวลาให้ผู้หญิงนั่งปักผ้ากันได้ แต่จะขึ้นมาช่วยรักษาบัญญัติอาช่ากันตอนนี้ มันไม่ไหวนะพ่อนะ”

ประวัติผู้วิจัย

นางสาวจิราพร ชุนศรี เกิดเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ.2514 ที่ จ.เชียงราย สำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการประชาสัมพันธ์ ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ.2536 จากนั้นได้หาประสบการณ์ในงานด้าน ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาดในธุรกิจรถยนต์และอสังหาริมทรัพย์ และเข้าศึกษาต่อใน ระดับปริญญาโท สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.2540

